

BARAKLARDA ÖRF VE ÂDET ARAŞTIRMALARI (*)

CÂHİT TANYOL

XII — VESİKALARA GÖRE BARAK TARİHİ.

Barak örf ve âdetini, onun çeşitli değişmelerini tetkik ederken müşahedelerimizin kontrolünü tarihi vesikalarn aydınlığına tâbi tutmak zarureti vardır. Fakat maalesef Güney - Doğuda teşekkül eden Türkmen kütlelerine ait vesikalar henüz yeter derecede aydınlatılamamıştır. Bununla beraber son yıllarn çalışmaları bu hususta bize kısmen rehberlik edecek durumdadır. Bilhassa Dr. Faruk Sumer'in Anadolu, Suriye ve Iraktaki Türkmen âşiretleri hakkında vermiş olduğu kıymetli malûmat (126) içtimai araştırmamızın yolunu aydınlatacak mahiyettedir. Gerçi bu tetkikler doğrudan doğruya bugün "Barak" adı altında toplanan Güney - Doğu'daki bir kısım âşiretleri kendisine konu olarak almış değildir. Fakat arşiv ve tarihi vesikalarn yardımile hâlen Güney - Doğu'da oldukça mühim bir sahayı işgal eden Türkmenlerin tarihi hayli aydınlatılmış oluyor. Diğer taraftan, toplamış olduğumuz şifahi Barak tarih ve destanı, tarihi vesikalarn müphemliğini çok cüz'î miktarda da olsa, giderecek ve böylece şifahi tarihle yazılı vesikalar bu sahadaki araştırmaların derinleşmesine yardım edecektir. Biz tetkikimizde objektif kalmak için tarihî vesi-

(*) Bu makalenin baş tarafı "Sosyoloji Dergisi,"nin 7 nci ve 8 nci sayılarında intişar etmiştir.

(126) Faruk (Demirtaş) Sumer: "Osmanlı devrinde Anadolu'da Kayı'lar' Belleten cild XII, sayı 47, sahife 571, 1948.

" Osmanlı devrinde Anadolu'da Oğuz Boyları " Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Dergisi, cild VII, sayı 2, sahife : (321-385), 1949.

" XVI ncı Asırda Anadolu, Suriye ve Irakta yaşayan Türk âşiretlerine umumî bir bakış " İstanbul Üniversitesi İktisad Fakültesi Mecmuası, Fuad Köprülü Armağanı sayı XI, 1952.

" Osmanlı devrinde Anadolu'da yaşayan bazı Üç oklu Oğuz Boylarına mensup teşekküller ", İktisad Fakültesi Mecmuası, Fuad Köprülü Armağanı " XI, 1952.

" Bayat'lara dair " Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, cild IV, sayı : 4.

" Bozoklu Oğuz Boylarına dair " A. Ü. D. T. C. F. Dergisi, cild X, sayı I.

kalarla şifahî kaynakları olduğu gibi vermeyi uygun bulduk. Tarihi vesikaları, bilhassa Barak şifahî destanını ve göç hikâyelerini aydınlatmaya yardım edecek şekilde tertipleedik.

Türkmen aşiretlerine ait bazı vesika ve kaynaklarda Baraklara ait malûmata rastlamaktayız. Bilhassa bu, divândan çıkan her türlü hüküm ve kararları ihtiva eden *mühimme defterleri*'nde görülmektedir. Ahmet Refik Bey bu *mühimme defterleri*'ne ait vesikaları Anadolu'da "Türkmen aşiretleri" adı altında neşretmiştir. Burada Barak aşiretleri "Türkman-ı Halep" e dâhil aşiretlerden birinin adı olarak geçiyor. Fakat Ahmet Refik Bey arap harflerle yazılan bu metni "Burak," şeklinde okuduğu için hep "Buraklu," cemaati diye zikrediyor. İleride geniş olarak izah edeceğimiz gibi bugünkü Barak adı altında toplanan aşiretler aslında "Türkman-ı Halep" adı verilen aşiretlerin o mıntakalardaki kalıntılarından ibarettir. Zamanla bir kısım Türkmen cemaatleri bu umumî isim altında toplanmıştır. Gerek Türkman-ı Halep ve gerekse ona dahil olan *Beğdili* aşiretleri hakkında vereceğimiz malûmat, bugünkü Barak köylerinde tesbit etmiş olduğumuz oymak ve kolların men'selerini ve Barak şifahî tarih ve destanının aydınlatılmasını temin edecektir. Gerçi, vaktile çok büyük bir cemaat olarak arşiv vesikalarında zikredilen aşiret ve kollarından bazıları sonradan o aşirete mensup kimselerin adını almak suretile terihî vuzuha mâni olmakta ise de, bazı köylerdeki Barak oymakları eski isimlerini muhafaza etmektedir. Meselâ "İnallu," "Muharremli," cemaatleri gibi.. yine bazı büyük Türkmen aşiretlerinin adı bugünkü Baraklara bir kol olarak ihtihak etmiş bulunmaktadır. *Bayındır kolu* gibi.

Barakların şifahî tarih ve destanlarında ağırlık merkezini Beğdili aşireti teşkil etmektedir. Yazılı ve şifahî vesikalar bir araya getirildiği zaman, bugünkü Barak aşiretlerinin Beğdili cemaatinin bütün an'anelerine tevârüs etmiş olduğu görülür.

Barak adı Halep Türkmenleri arasında, Kanunî devrine ait en eski defterlerde zikredilmektedir. Orada Baraklar Bayad taifesine (boy) bağlı bir cemaat (oymak) olarak gözükyor ⁽¹²⁷⁾ Baraklar Bayad boyuna bağlı yir-

(127) Halep Türkmenleri : Tâife-i Bayad.

- 1 — Cemâat-i Ordu-yu Halil Beg b. Bozca an-tâife-i Bayad, Tâbi-i yörükân-i Halep. Elmezbür, Atgüden Bey, Şah Ali Beg; yekün : hâne 21.
- 2 — Cemâat-i pehlivanlu Tâbi-i Bayad, der uhde-i Davud Kethuda ; veled-i İlyas b. pehlivan, mücerred : 24, hâne : 224, yekün : 268.
- 3 — Cemâat-i İldeliklü Tabi-i Bayad, Ahmed veled-i İldelik, mücerred : 2, hâne : 26, nefer : 28.
- 4 — Cemâat-i Beçillü, tabi-i Bayad, der vilayet-i Şark, mücerred : 2, hâne : 62, nefer : 64.

mi oymaktan biridir. Fakat bu Barak oymağı Haleb Türkmenleri Bayad'ı arasında bulunmaktadır.

Bugün Güney - Doğu Anadoludaki Barak aşiretlerinin tarihine nüfuz edebilmek için o mntakada çok eski zamandanberi kesif miktarda bulunan Türkmen aşiretlerine umumî bir göz atmak faydalı olur.

Bir çok kaynaklar Moğol hâkimiyetinin yıkılmasından sonra Doğu ve Kuzey Anadoluda teşekkül eden Türkmen Beyliklerinin Haleb Türkmenlerine mensup aşiretler tarafından kurulduğuna şahadet etmektedir. Haleb Türkmenleri XV nci asır ortalarına doğru o kadar kesif bir halde bulunuyorlardı ki meşhur seyyah Bertrandon de la Broquière, Haleb ve civarını bir Türkmen ülkesi olarak tavsif etmekte idi ⁴ (128).

Bugünkü Barak aşiretlerinin kaynağı : Haleb Türkmenleridir. Esasen şifahî tarihleri, vesikalarda rastlanan kayıtlarla uygun düşmektedir. Fakat Barak cemâati, tahrir defterlerinde, yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, Haleb Türkmenlerinin Bayad boyu içinde bir cemâat olarak zikrediliyorsa da, bu mntıkada en çok rol oynayan Beğdili aşireti olduğu için onu daha fazla bu

5 — Cemâat-i Şemeklü, Tabi-i Bayad, mücerred : 2, hâne : 3, nefer : 41.

(Faruk Sumer (Demirtaş) bunu "Şemeklü" diye okumaktadır. Fakat bugün Nizip kazasına bağlı iki tane köy var. : (Küçük Şemik, Büyük Şemik) diye yazılıyor. Bu köylerin Şemiklü oymağı tarafından kurulmuş olması kuvvetle muhtemeldir. Bak: "Barak aşiretlerinin dağılışı krokisi,, C. T.)

6 — Cemâat-i Salvatlu Tabi-i Bayad, nefer : 18.

7 — Cemâat-i Saylaklu, Tâbi-i Bayad, hâne : 10.

8 — Cemâat-i diğçer Gördülü [Kürdili] Tâbi-i Bayad, mücerred : 3, hâne : 45, nefer : 106, Tanrıverdi Kethuda veled-i Tuman.

9 — Cemâat-ı Begillü, Tabi-i Bayad, mücerred : 23 hâne : 83, nefer : 106.

10 — Cemâat-ı Reyhanlu, Tâbi-i Bayad, mücerred : 4, hâne : 22, nefer : 26.

11 — Cemâat-ı yabanlu, Tabi-i Bayad, mücerred : 4, hâne : 29, nefer : 33; İskender Kethuda Veled-i yaban.

12 — Cemâat-i melek hacılu, Tabi-i Bayad, mücerred : 7, hâne : 40, nefer : 47, Ömer Kethüdâ veled-i melek Hacı.

13 — Cemâat-i Baraklar, Tâbi-i Bayad, hâne : 19, nefer : 24.

Bu cemaatlardan başka Haleb Türkmenleri arasında bayad boy'una bağlı diğçer cemaatlar şunlardır :

Beçilü, Kız Kayanlu, Karkin, Doğanlı, Gedükler.

Başbakanlık arşivlerinden çıkarılan bu vesikalar hakkında tafsilât için bk. Faruk Demirtaş (Sumer) Osmanlı Devrinde Anadolu'da Oğuz Boyları (A.Ü.D.T.-C. F. Dergisi, cild VII, sayı 2, sahife 366-67, 1949.

(128) Faruk Demirtaş (Sumer), Belleten cild: XII, sayı : 47, sahife : 594

aşiretin hayat ve maceralarile yoğurulmuş görüyoruz. Haleb Türkmenleri hakkında vesikalarn bize verdiği bilgiye bir göz atalım. Bu hususta tarihi vesikalar hemen hemen yok denecek kadar azdır. Olanlar da konumuzu aydınlatmaktan çok uzaktır. Buna karşılık Divan-ı Hümayundan çıkan *Mühimmen defterleri*'nde gerek Haleb Türkmenlerini ve gerekse Barak şifahî tarihini aydınlatacak bir hayli zengin vesikalar bulunmaktadır.

Barak şifahî tarihini vuzuha kavuşturacak diğer bir kaynak da arşivde mevcut tahrir defterleridir. Bu sahaya ait çalışmaları Ömer Lütfi Barkan: "Türkiyede İmparatorluk devrinin nüfus ve arazi tahrirleri ve Hakana mahsus istatistik defterleri, adile yayınlamıştır (129).

Fakat bunlar sadece bir vesika kıymetini hâizdir. Türkmen aşiretleri hakkında etraflı ve derin bilgiyi bize Dr. Faruk Sumer, yukarıda zikrettiğimiz tetkiklerinde vermektedir. Onun kıymetli çalışması sayesinde ki bugün Anadoluya asırlar boyu med ve cezir halinde dolup boşalan, birikip dağılan Türkmen teşekkülleri hakkında bir tarihi görüşe sahip olmak üzereyiz:

Bizim burada maksadımız, bir tarihi etüd yapmaktan ziyade, Barak Türkmenleri arasında yapmış olduğumuz içtimâî araştırmalara tarihi bir zemin bulmaktır. Bu tarihi zemini esasen onların göç ve mücadele destanları kısmen vermiş bulunuyor. Bunun vesikalarla tamamlanması bugünkü Barakların tarihini olduğu kadar, Haleb Türkmenlerinin de tarihini aydınlatmak için belki bazı ipuçları verebilir.

HALEB TÜRKMENLERİ :

Diğer Türkmen illerinin en mühimlerinden biridir. Bu il diğer illerin teşekkülünde mühim bir rol oynamıştır. Hattâ bu sebeple onun hakkınca "Türkmen uluslarının anası" tâbiri kullanılabilir (130). Oğuz teşekküllerinin ekserisi de bu il arasında bulunur. "Haleb Türkmen İli", adını taşıdığı vilâyetin Batı ve Kuzey taraflarındadır. Halep'in Doğu ve Güney taraflarında Halep Türkmen İline mensup n ünferid bazı teşekküllere rastlanmaktadır. Ona bağlı bazı kabileler eskidenberi Sivas taraflarına yaylağa çıkmakta ve orada Dulkadrlı oymaklarile birleşerek "Yeni İl, Türkmenlerini mevdana getirmekte idiler. Ve yine Halep Türkmenlerine mensup bir kol Bozulus cemaatlerile birleşerek Şam Türkmenlerini meydana getirmekte âmil olmuştur.

(129) İktisad Fakültesi Mecmuası, Cild II, Sayı 1-2, 1940-1941.

(130) Dr. Faruk Sumer : Türkmen aşiretlerine umumî bir bakış (İk. F. Mec.) Fuad Köprülü armağanı, Sahife : 511-512, 1952.

Halep Türkmenlerinin şimalinde “*Dulkadirli Ulusu*,” bulunmakta idi. Dulkadirli Türkmenleri Maraş, Elbistan mıntıklarından başka, Kozan, Misis, Yozgat ve Sivas mıntıklarına kadar yayılmakta idi. *Dulkadır oğullarına* mensup bazı Beylerin son yıllara kadar ahfadı Yozgatta yaşamakta idi.

Dulkadır oymaklarının bir kısmı da Antep ve Hatay vilâyetlerinin halkını teşkil etmişlerdir. (131). Gerek Antebin ve gerek Nizip'in, Baraklarla meskûn olmayan diğer Türkmen köyleri halkının Dulkadirli ile Bozulus oymaklarına mensup cemaatlerin birleşmesinden meydana gelmiş olduğu birçok köy ve soyadlarından anlaşılmaktadır.

Halep Türkmenleri hicri XI nci asra kadar konar, göçer bir halde yaşamakta idiler. Hicri X ncu asırda Yeni İl ve Halep mukataalarına tâbi Türkmen aşiretlerinin mühimme defterlerinde geçen adları şunlardır :

1 — Afşar Türkmeni, 2 — İmir Türkmeni, 3 — Abah Türkmeni, 4 — Üsküdar Türkmenine bağlı Şam Bayad'ı Türkmeni, 5 — Kızık Türkmeni, 6 — Akça koyunlu Türkmeni, 7 — Çiçlü Türkmeni, 8 — Barak Türkmeni, 9 — Çiğdemli Türkmeni, 10 Bayındır Türkmeni, 11 — Reyhanlı Türkmeni, 12 — Beğdili Türkmeni, 13 — Keçelü Türkmeni, 14 — Oturak Bahadırli Türkmeni, 15 — Yörmük Türkmeni, 16 — Oturak Çepni Türkmeni, 17 — Elci Türkmeni, 18 — Musacalu Türkmeni, 19 — Pehlivanlı Türkmeni, — Kılıçlı Türkmeni (132).

Bu aşiretlerin her biri çeşitli oymaklara bölünmekte ve her oymak kendi reislerinin adına izafe edilmekte idi. Osmanlı hükümeti Hicri XI inci asırdan itibaren bunların iskânına teşebbüs etti. İskân mahalli olarak da Rakka havalisini ve o civarda bulunan *Beliç* (Belih) *suyu* kenarlarını münasip gördü. Fakat aşiretler bir türlü iskâna yanaşmıyorlardı. Servetlerinin mühim bir kısmını davar, at koyun teşkil ediyordu. Bunlar için yaylaklara ihtiyaç vardı. Bu yüzden Rakka havalisinden kaçıyor, Doğu ve Orta Anadolu yaylaklarına çıkarak diğer Türkmen aşiretleri arasına karışıyorlardı. Hükümet bu aşiretleri müsellâh kuvvetlerle tekrar Rakkaya sevk eder, bir müddet sonra, onların yeniden Anadolu içlerine yayıldığını öğrenirdi. Aralarında da-
imi bir kışlak ve yaylak kavgası mevcuttu. Gidip gelirken civar köylerin
ekinlerini çiğnerler, otlaklarına girerler ve halkı soyarladı. Bu yüzden Osmanlı hükümeti ağır cezalar koymakta idi. Ekseriya üzerlerine asker sevk edilirdi. Bir çok aşiretler, hükümetle bu mücadeleye son vermek maksadile, aralarında eşkiya zuhur ederse onu bizzat hükümete teslim etmek taahhüdile veya şekâyet başka oymaklardan ise onları aralarına koymamak vaadile

(131) Faruk Sumer : Adı geçen eser, Sahife : 512.

(132) Ahmed Refik : “ Anadolu'da Türkmen Aşiretleri ” Sahife : XI-X.

uyuşurlardı; ne zaman aralarında eşkiya çıkarsa hükümet onlardan ayrıca bir "nezir akçası", alır, silâhlarını müsadere ederdi. Daha ileri gidenleri Rakka'ya sürgün ederdi. Rakka, sözde iskân ve hakikatte Osmanlı hükümeti tarafından Türkmen aşiretleri için bir çöl Sibiryası idi. Asırlarca hükümetin yanlış siyaseti ve anlayışsızlığı yüzünden, yüzbinlerce halis Türkmen boyu perişan ve tedirgin edilmişti. Rakka ve havalisi, iskân imkânı olmayan bir çöldü. Halep Türkmenlerinin iskâna yaşanamalarının ve son asırlara kadar daimî bir göçebe hayatı yaşamalarının sebebi, onlara tâyin edilen toprağın verimsizliği idi. Barak şifahi tarihinde de sık sık adı geçen Culap ve Akçakale civarı Türkmen aşiretleri için hakikî bir cehennem olmuştu. "Culap faciası,, denmeye lâyık olan bu iskân politikasının kötüye kullanılması yüzündendir ki Doğu Anadolu'daki Kürd aşiretleri temsil edilememiş; tam tersine, bir çok Türkmen aşiretlerinin dillerini kaybetmesine ve kürtleşmesine sebep olmuştur. Halbuki Doğu Anadolu'da onlara iskân mntkası tâyin edilseydi, bugün Doğu Anadolu'nun manzarası çok daha başka türlü olurdu. Anadolu'da kurulan birçok Türk Devletlerinin mayasını bu Türkmen aşiretleri teşkil ediyordu. Karakoyunlu, Akkoyunlu, Safevî hükümetleri hep bu aşiretlere dayanıyordu. Osmanlı Devletinin daimî baskısı, yanlış tedbiri muazzam bir Türkmen kütlesinin İrana geçmesine sebep oldu. Halbuki "Türkmen kavmini teşkil eden ulus ve kabileler Osmanlı hâkimiyetinin başlamasından önce, kalabalık nüfuslu ve daha teşkilâtlı bir halde idiler. Fakat Timur istilâsından sonra doğuya doğru gelişen Türkmen siyasi faaliyeti, bu teşekküllerin zayıflama ve parçalanmalarına sebep olmuştur. Birbirlerini istihlâf eden Karakoyunlu, Akkoyunlu ve Safevî siyasi camialarının teşekküllerinde bu Türkmen illeri çok mühim bir rol oynamış ve bunun neticesi büyük bir kısmı İrana göç etmiştir. XVI ve XVII nci asırlarda dahi yurd sıkıntısı çeken, hükümet memurlarının zulüm ve baskısına uğrayan aşiretler Rakka çölüne gitmekten ise İrana gitmeyi tercih etmişlerdir (133).

BEĞDİLİ AŞİRETİ :

Halep Türkmenlerinin en büyük dalını Beğdili aşireti teşkil etmektedir. Barak şifahi tarihi de bize bugünkü Barak göç destanının Beğdili aşiretinin ve ona bağlı kolların macerası çevresinde inkişaf ettiğini gösteriyor. Barak ihtiyarları arasında bilinen ve nesilden nesile intikal eden bu şifahi tarihe göre aşiretin reisi Feriz Bey (Firuz) adında bir zatır. Bu zatın Beğdili ve ona bağlı aşiretlerin reisi olduğu muhakkak. Fakat yazılı vesikalar bize Firuz Bey hakkında malûmat vermiyorsa da, mühimme defterlerinde Beğdili cema-

ati reisi Firuz Bey oğlu Şahin Beyden sık sık bahsedilmektedir. Onun adına ilk defa Viyana bozgunundan sonra hükümetin aşiretlerden de sefere iştirâk için adam istemesi vesilesile rastlamaktayız. Hicrî (1101) m. 1689 tarihine gelinceye kadar Osmanlı hükûmeti aşiretlerden sadece vergi alırdı; fakat asker almazdı. Viyana bozgunu üzerine devlet asker sıkıntısı çekmeye başladığı için aşiretlerin de sefere iştirâkini ferman eyledi Yeni II ve Halep Türkmenlerine Hicrî (1101) M. 1689 tarihli gönderilen defterde Firuz Bey oğlu Şahin Bey, Beğdili aşiretlerinin reisi olarak zikredilmekte ve sefere dâvet olunmaktadır.

“İşbu sene-i mübarekede meünnet ve levazım-ı seferiyelerin görmek üzere ellişer kuruş ile Türkmen ve Ekrad aşayirinden seferi hümayuna memur olan Süvari asker ile binetsihum gelmeleri ferman olunan boy beğleri ve ket-hüdaları ve iş erlerinin alelesami defteridir. Sene : (1101) 1689 M. denildikten sonra Yeni II ve Türkmanı Halep mukataasına tâbi boy beylerinin, ket-hüdalarının ve iş erlerinin adlarının listesi verilmektedir :

AFŞAR TÜRKMENİ

Recep oğlu Halil Beg
Deli Seyfoğlu Mir Muammer Beg
Karagündüz oğlu Murad Beg
Bahri oğlu Himmet Beg
Karagündüz oğlu Kara Halil Kethuda
Hacı İvaz oğlu Abaza Beg

Cemaat-i
İmir Türkmani :
Elhaç Kadir Beg
Meş'al Beg oğlu Müşerref Beg
Asaf Kethüda
Neferen 100

Cemaat-i
Şâm Beyazî
Kör. Haydar Beg
Karataş oğlu Mehmet Kethüda

Hacı İvaz oğlu Dokuz İbrahim Beg
Çerkez oğlu Ömer Beg
Karagündüz oğlu Selim Beg
Recep oğlu Dana Murad Beg
Kör Ali oğlu Göndüz Kethuda
Neferen 200

Cemaat-i
Abalu Türkman :
Çarıkoğlu Doğan Beg
Bad oğullu Hacı Ali Kethuda
Göcer Sülük Kethudası
Yekûn
Neferan 60

Cemaat-i
Tabi-i Üsküdar
Gazi oğlu Mahmut Beg
Koyuncu Kara Bilâl Kethüda
Yekûn
Neferen 30

Cemaat-i

Kızık Türkmanı Tabi-i mezbur
Oturak kızık Kara Kethuda oğlu
Bekir Beg

Hacı Zekariya oğlu Assaf Beg

Yekûn
Neferen 30

Cemaat-i

Ağca Koyunlu Türkmanı (134)
Behram oğlu İsmail Beg
Arzman oğlu Hacı Murad Kethuda

Keçelioğlu Muslu Beg (135)

Yeni oba Kethudası Ahmet Kethuda
Yekûn
Neferen 150

Cemaat-i

Çiçlu
Ali Küçük oğlu Hasan Kethuda
Yekûn 10

Cemaat-i

Barak Türkmanı
Arab Osman oğlu Muharrem beğ (136)
Musa Kethuda

Yekûn
Yekûn 50

Cemaat-i

Çiğdemli Türkmanı :
Çiğdem oğlu Osman Beg
Çiğdem oğlu Balaban Beg

Çiğdem oğlu Köse Yusuf Kethuda

Yekûn
Neferen 100

Cemaat-i

Bayındır Türkmanı:
Rüstem Kethuda oğlu Halid Beg (137)

Kethuda Kara Ramazan

Yekûn
Neferen 20

Cemaat-i

Reyhanlı
Hacı İlcas oğlu Hacı Mehmed Kethuda

Yekûn
Neferen 15

(134) Bugün Gaziantep köyleri arasında bu oymağın adını taşıyan Ağca Koyun adlı bir köy vardır.

(135) Bk. Sosyoloji Dergisi C. 7, s. 75.

(136) Bu isimde bugünkü Baraklarda bir oymak vardır. Bk. aynı dergi, s. 92.

(137) Bk. aynı dergi, s. 77.

Beğdili Türkmeni ve ona tâbi oymaklar:

Cemaat-i Beğdili

Firuz Beg oğlu Şahin Beg

Şedid oğlu (Şid oğlu) Topal Assafğ Beg

Begmişlü Ganem Beg

Kör Nasır Beg

Yüz Hatem oğlu Hasan Beg

Bozkoyunlu Ahmed Kethuda

Kara Şeyhlu El'is oğulları

Kenan ve Kessal

Seyifhan Beg

Ebu Seyif oğlu Mirza İsmail Beg

Kara Şeyhlu Kızıl İdris oğlu Musa Beg

Şeyh Musa Kethuda

Şah İsmail oğlu Mehmed Beg

Bozkoyunlu Murtaza Kethuda

Kırgıl Yahya oğlu

Dögerli Yedi Beg

Yekûn

Neferen 150

Cemaat-i

Keçelu Türkmanı:

Kefe oğlu Ömer Beg

Yekûn

Neferen 15

Cemaat-i

Yörmük Türkmanı

Tabi-i mezbur

Kara Hasan oğlu Ali Kethuda

Cafer Beg

Yekûn

Neferen 20

Cemaat-i

Oturak Bahadrlı Türkmanı

Kör Hacı Mehmed Kethuda

Gözü Büyük oğlu

Neferen 20

Oturak Çepni Türkmanı

Hacı Mahmut Kethuda

Radif Kethuda

Ali Paşa oğlu Sami Kethuda

Döger oğlu

Neferen 20

Cemaat-i

Elci

Elci Zamanoğlu

Tatar Kethüda

Cemaat-i

Musacalu Türkmanı

Çavuş oğulları

Neferen 20

Cemaat-i

Pehlivanlu

Pehlivan oğlu İsmail Beg

Pehlivan oğlu Hacı Musa Beg

Pehlivan oğlu Battal Beg

Hasan Beg oğlu Mehmed Beg

Ali Beg oğlu Mirza Beg

Pehlivan oğlu Hacı Abbas Beg oğlu

Kuzu güdenli Kethüda

Sınal Beyazı Kethüda

Biber oğlu Assaf Beg

Tatar İlyas Kethüdası Bilas Kethüda

Neferen 300

Cemaat-i
Kılıçlı Kürdü
Kızıl Şaban oğlu Kenan Beg

Bektaş Kethüda oğlu
Neferat-ı yeni il

Neferen 15
Türkman-ı Halep
1340

Fermannın müteakip kısmı *İfrazı zulkadriyye* mukataasına tâbi Türkmen boy Beğlerinin, Kethüda ve iş erlerinin adlarını ihtiva etmektedir (138).

Hic. (1101) M. 1689 yılında sefere dâvet için hazırlanmış olan bu listede Halp Türkmenleri mukataasına tâbi aşiretler arasında rastladığımız boy ve oymak beylerini Barak şifahî tarihiyle karşılaştırdığımız zaman oldukça tarihî bir vuzuha kavuşmuş oluyoruz. Yalnız bu listede, Beğdili cemaatinin reisi Feriz (Fıruz) bey değil, Fıruz Bey oğlu Şahin beydir. Yazılı kaynaklar doğrudan doğruya Feriz Bey hakkında bilgi vermiyor. Fakat Barak destanında adı geçen bir takım boy ve oymak beyleri var ki mühim bir kısmına yukarıda vermiş olduğumuz listede rastlıyoruz.

*Feriz Beyden Muslu Beye bir selâm
Gelin bu ellerden göçelim dedi.
Al Osman oğluna karşı durulmaz.
Vakitken arayı açalım dedi (139).*

Diye başlıyan türküde *Muslu Bey, Musa Şeyh oğlu, Şid oğlu* gibi aşiret reislerinin adı geçmektedir. Halbuki bunların hepsi Hicrî (1101), M. 1689 senesine tesadüf eden Halep Türkmenleri arasında zikredilmektedir. Orada *Muslu Bey, Ağca Koyunlu* cemaatine, *Şid oğlu, Musa Şeyh oğlu* ve *Fıruz Bey oğlu Şahin bey, Beğdili* aşiretine mensup olarak gösterilmektedir. Aynı tarihte, Halep Türkmenleri arasında bir cemaat olan *Barakların* da reisi, *Arap Osman oğlu Muharrem* Bey olarak kaydediliyor. Bugünkü baraklardaki *Muharremli* kolunun bu zattan geldiği görülmektedir. Yine Barak şifahî destanında:

*Cerid Bekir öldüyse söküldü kilid
Yürüdü üstümüze bir kara bulut
Kürdili Kerimle Bayındır Halid
Alayları bölük bölük böldü mü (140)*

(138) bk. Ahmet Refik: "Anadoluda Türk aşiretleri" sahife 86 - 89.

(139) Bk. Sos. D. Cilt 7, sahife 75.

(140) Bk. Aynı dergi, Cilt 7, sahife 77.

Denilmektedir. Hicri (1101) M. (1689) tarihli listede *Bayındır Halîâ*, Halep Türkmenleri arasında, Bayındır cemaatinin reisi olarak Rüstem Kethuda oğlu Halid Bey diye zikredilmektedir.

Firuz bey hakkında defterlerde herhangi bir kaydın bulunmaması, belki de bu yıllara takaddüm eden senelerde onun bir kısım cmaatiyle İrana gidecek Osmanlı kayıtlarının dışında kalmasından ileri gelmiştir. Çünkü Şifahi tarihte ve göç destanında onun İrana gittiği sarîh olarak belirtiliyor (141).

Beğdili aşiretinin evvelce Sivas ve Yozgad havalisinde bulunduğu dair vesikalarda bazı kayıtlar görüyoruz. Bunu hicri (966), M. (1558) tarihinde Beğdili cemaatinin şikâyeti münasebetiyle yazılan bir hükümde buluyoruz:

“Lârende kadısına hüküm ki Gedik il kazasından Beğdili nam cemaat Yeni İl Voyvodasından şekva idüp olbapta Yeni İl kadısı arz gönderip ve mezkûr Voyvoda dahi anlar hususunda mektupta suret-i sicillerin irsal etmegin müşarünileyh kadının arzının Voyvodanın mektubunun ve suret-i sicillerin aynı ile suretleri ihraç olunup hakikati malûm olmak için gönderildi. Buyurdum ki vüsul buldukta te'hir ve terahi etmeyip bizzat mahallî hâdiseye varıp gönderilen suretlere nazar idip göresin, olbapta kadının arzettiği hususlar var mıdır. Voyvodanın mektubunun dahi aslı var mıdır. Hak hangi canibdedir ve bu hususlardan bihasbelbeşer kimsenin hakkı sabit ve zâhir olursa hakların virüb dahi hakikat-i halî malûmun olduğu üzere mufassal yazıp bildiresin. Fi 27 ramazan H. (966) 1558 M.

Fakat bu devrede reisleri kimdi; hangi Türkmen aşiretleriyle beraberdi? Bilmiyoruz. Şifahi tarihte (84) bin haneden bahsediliyor.

Beğdili aşireti Halep Türkmenleri arasında çok önemli bir mevki tutmakta ve mânevî kültür onun çevresinde teşekkül etmektedir. Bu Türk boyunun tarihi faaliyeti ve bir çok Türk siyasi teşekküllerinde rol oynadığı görülmüyor. “Halep Türkmenleri” arasında yaşayan Beğdili kolu muhtelif oymaklara sahip büyük bir teşekküldü.

Beğdili cemaati, Türkmen boy ve ulusları hakkında Memlûklar devrine ait listelerde, Taşhun (Taşğun) oğulları tarafından idare edilen siyasi bir cemaat suretinde gösterilmiştir. Defterlerden alınan malûmat da Beğdili cemaatinin diğerlerinden daha kabank olduğunu göstermektedir. Ve daima Halep Türkmenleri arasında başta zikredilmektedir. Kanunî devrinin ilk yıllarında Beğdili kabilesi “40” oymaktan teşekkül etmiş görülmüyor. Bunlardan birinci

(141) Bk. Sahife 8.

oymak Beğdili adını taşımakta ve “260” vergi nüfusuna sahip olmaktadır (142). Nitekim Hicri “1101” tarihine dair sefere iştirak listesinde de *Firuz Beyoğlu Şahin Bey*, asıl Beğdili oymağının reisi olarak en başta zikredilmektedir (143) ve Barak şifahi destanında da :

*Seksen dört bin hane iskân olanda
Semsettinden (144) ubur Tuttu Beydili (145)*

Diye onun Halep Türkmenleri arasındaki mevkii belirtilmektedir.

Kanuni devrine ait defterde, Halp vilâyetinin Doğu taraflarında, Beğdili kabilesinden “20” evlik bir cemaat zikrediliyor ve “Defterde kabilenin Küçük Karacalu, Büyük Karacalu adlı oymakları yazıldıktan sonra Kürdler (146) adlı “204” nüfuslu cemaat geliyor ki bu oymağın mühim bir şubesinin Bozuluş arasında yaşadığına işaret ediliyor.

Yine aynı makalede bu oymağın diğer bir şubesinin de *Mahmud Bey* adında bir şahsın idaresinde olduğu zikrediliyor. Bizim Baraklarda yapmış olduğumuz araştırmalarda *Mahmudlu* diye bir kola rastlıyoruz ki *Abdürrezaklar* arasında zikrediliyor. (147)

Bütün bu izahlar gösteriyor ki bugünkü barakların tarihi ananesi ve kültür mirası Halep Türkmenlerinin ve onları temsil eden Beğdili aşiretinin çevresinde teşkkül etmektedir. Öyle iken bugünkü Barak oymakları arasında onun adına rastlamıyoruz. Fakat Barak köylerinin işgal ettiği saha dışında, Beğdili adlı oymaklar hâlâ mevcuttur.

Yukarıda anlatmış olduğumuz barak şifahi tarih ve destanını, Halep Türkmenlerine ait arşiv vesikaları oldukça açıklamakta ve bize tarihi bir vuzuh vermektedir. Bunu Hicri (1101), M. 1689 tarihinden itibaren kolaylıkla takip edebiliyoruz.

Arşiv vesikalarından XVII inci asırdan itibaren Rakka civarına bir çok Türkmen aşiretlerinin iskân edilmek üzere gönderildiğini öğreniyoruz. Bu

(142) Dr. Faruk Sumer: Bozoklu Oğuz boylarına dair, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi sayı..., sahife 79 - 80.

(143) Bk. sahife 77.

(144) Halebin doğusunda Fırat nehri yakınında bir mevki. Bk. Halep Türkmenleri haritası.

(145) Bk. Sosyoloji dergisi sayı 7 sahife 76.

(146) Bu oymak bugün baraklarda Kürdili oymağı adıyla anılmakta ve birçok köyleri işgal etmektedir. Aynı zamanda Nizip'in Dere Köylerini işgal eden Kürtlerin de adı geçen aşiretlerden olması mümkündür. Bk. Sosyoloji Dergisi cild: 7, sahife 90 ve Barak aşireti kollarının dağılımını gösteren harita.

(147) Bk. adı geçen dergi sahife 89 - 90.

kayıtlar bize Türkmen aşiretlerinin iskân mahallerinden kaçtıklarını ve bir çok köy ve kasaba halkına zarar verdiklerini göstermektedir. Zaten Barak şifahi tarihi de göç ve Osmanlı hükûmetine itaatsizlik şeklinde devam etmektedir. Destanda Kadı oğlu Yusuf Paşanın onların isyanlarını bastırıldığı zikrediliyor (148).

Divanı humayündan çıkan hükümlerde bunun tarihi realitesine daha yakından nüfuz ediyoruz. Yalnız burada Kadı oğlu Yusuf paşa yerine Rakka Beylerbeyisi Kadı oğlu Hüseyin paşadan bahsedilmektedir. Her ne kadar vesikalarda, milâdi 1712, hicri 1124 tarihlerinde Türkmenlerin isyanını bastırmak üzere harekete geçen bir Halep ve Rakka Valisi Yusuf paşadan bahsediliyorsa da, destanda geçen boy ve oymak reislerinin adı bize Barakların anlattığı hâdisenin Kadı oğlu Hüseyin paşanın Halep ve Rakka Beylerbeyisi olduğu zamanda cereyan ettiğini gösteriyor ve ilk Culab'a yerleşme hâdisenin onun tarafından idare edildiği anlaşılıyor.

Aşağıya aldığımız iki vesikada bunu vuzuhla görmekteyiz:

Bilhassa Milâdi 1690, H. 1102 tarihinde Divanı hümayundan çıkan hüküm bizi barak ifahî tarihinde adı geçen vukuatla yakından temasa getiriyor:

Rakka havalisine iskân olunan Türkmen aşiretlerinin Anadolu'ya dağıtıldıklarına dair.

Rakka beylerbeyisi Hüseyin dame ikbalihuya hüküm ki Rakka eyaletinde vaki Belic nehri kenarında Ağcakale ve Ayni zir-i Rakkaya (149) varınca o havalide vaki kura ahali bundan akdem tekâlif ve neyayibin kasreti-tevarüdünden ve Urban eşkiyasının istilâsından perakende ve perişan ve arazileri hâli ve emakinleri harap olup canib-i miriye mu'temedünbih bir nesne hasıl olmadığından gayri ol havalilerde mürur ve ubul iden ebna-yı sebîl emin ve mutmain olmak üzere bundan akdem Maliye ve Divanı hümayunum tarafından sadır olan evamiri şerife mucibince ziraat ve hiraset eyledikleri arazinin tehammüllerine göre humüs ve yahut sülüslerin ve bağ ve bostanlarından bihasbeşşer' iktiza eden hukuku arazilerin canib-i miriye edâ idüp ol havaliları urban ve eşkiya mazarratlarından gereği gibi muhafaza ve ahalisini ve ebna-yı sebîli emin ve mutmain eylemek üzere avarız-ı divaniye ve sair rüsumu raiyyetten muaf ve müsellemler olmak şartıyla Boz Ulu mandesi Türkmanından İzzeddin ve Küçeklü ve Avşar ve İnallu ve Anter ve Acarlu ve

(148) Bk. S. D. Sahife 74.

(149) Barak destanında Ayneroz adile geçen mahal. Bu mahaller için bk. Harita-588

1690
1102
588

cemolu ve Ömerlü tevabii ile maan ve şart Çağırğanlu cemaatleri ve Hamza Hacılu Bidil Bey oğlu Mehmet Bey tevabii ile Beğdili Türkmanına tâbi Uluslu cemaati dahi kethüdaları Ali Beğ ve Baraklu cemaati kethüdası Muharrem oğlu Musa ve Hacı Bal oğlu dört yüz nefer ile mezkûr Boz ulus mandesi ve cemaatlerine ilhak olup sekiz nefer olmak üzere ve Üsküdar emrine tâbi Beğdili cemaatlerinden Beğmüşlü cemaati kethüdaları Hacı Ali oğlu Ganem tevabii ile beş yüz nefer ve Kara Şeyhlü cemaati kethüdaları Topal oğlu Assaî tevabii ile altı yüz nefer ve Boz Koyunlu cemaati Firuz bey oğlu Şahin tevabii ile altıyüz nefer ve yine Boz Koyunlu Seyif Han tevabii ile iki yüz nefer Dimliklü cemaati Yir Budak oğlu Mehmet ve Satılmış kethüdaları ve tevabii ile beş yüz nefer ki cümlesi üç bin iki yüz nefer olur ve bunlardan maada Beğdili aşayirinin sairleri umum üzere nehr-i Belic kenarında olan nevahide iskân olunmuş iken sen ki mumaileyhasın mücerred senin ve adem-i tekayyüd ve tekâşülünden naşi kabail-i merkumeden ve ve ve ve cemaatleri ahâlisi içlerinde bazıları eşkiyanın tahriki ile mutavattın oldukları yerlerinden kalkup Rum'a çıkup bazıları fesad ve şekavet üzere oldukları mesmu-u hümayunum olup mezburların tanzim-i ahvalleri senin uhdene havale olunmağla senden bu emirde kemal-i mertebe takayyüd memul ve muntazar iken ve bu vechile tefrikaları senin taksirine hamolunmuştur. Babail-i merkumenin kemafil evvel mevazii mezkûrede iskânları ve arazi-i mezkûrenin istîmarı aksayı murad-ı hümayunum olmağla mukaddem tayin olunduğun vechüzre memur olunmuşsundur. İmdi Emri şerifim sana vardığı gibi te'hir ve tevakkuf etmeyüp mezburlar her ne mahalle gitmişler ise üzerlerine varup bu fesada bais olanları alâeyyühâlin ahz ve bir kalade muhkem haps eyleyüp ukubatı meşruadan müstahak oldukları cezaları icra olunmak için keyfiyet-i ahvalerin vukuu üzere alelesami tahrir ve defter ve rikâb-ı hümayunuma arz edüp maadasını sadır olan fermanı şerifim mucibince mukaddem ikamet eyledikleri mahallere götürüp iyva ve iskân eylesin. Şöyle ki mücerred şekavet kasdiyle ikametten iba ve imtina fermanı şerifime muhalefet ve tecemmü' ile fesada cür'et edüb iktiza eder ise buldukları mahaller karib olan eyalet ve elviye mütesellimleri ve voyvodalar ve kethüda yerleri ve yeniçeri serdarları fermanı şerifim mucibince cemiyet edüb üzerlerine varüb inşaallahü tealâ bieyyi vec-hin kâne kabaili merkume ahâlisini vech-i meşru, üzere mukaddem ikamet eyledikleri mahallerde iskân ve emirlerine nizam verüb bu bahane ile cell-i mal ve teaddi ve tecavüzden ve eşkiyaya himayet ve kendü hallerinde olanlara ve reyaya ve berayaya teaddi ve tecavüzden begayet tevakki ve tecennüb eyleyüb bu babda basiret ve intibah üzre ihtimam eylemen babında yazılmıştır. Fi evahiri s. 1102 (M. 1690).

Bu vesika bize Culaba yerleşme hâdisesini, aşiretlerin işgal ettikleri muntıkayı, boy, oymak beylerini ve günümüze kadar gelen bazı oymakların ad-

larını vermektedir. Bu tarihten itibaren aşiretlerle, Barak'ların "Osmanlı" diye adlandırdığı Hükûmet arasında çetin bir mücadele başlamıştır. Şifahî tarihte adı geçen Feriz Beğ'in bu yıllara tekaddüm eden senelerde İran'a gitmiş olduğu anlaşılıyor.

Fermanda Firuz (Feriz) Bey oğlu Şahin Beyden bahsedilmektedir. Halbuki Türkmenler arasında, Feriz Beyin oğlu Mehmet Bey olarak zikredilmektedir. Yalnız fermanda, yine Beydili kabilesinin oymakları arasında, bir de Hamza Hacılu Bidil Beğ oğlu Mehmet Beğ ve tevabii zikredilmektedir. Şifahî an'ane bu iki ismi birbirine mi karıştırmıştır, yoksa Feriz Beyin Şahin Beyden başka Mehmet Bey adlı bir oğlu var da, o mu bahis konusudur, yoksa Şahin Beğ'in birinci adı Mehmed'dir de vesikalarda Şahin, şifahî an'anede Mehmed diye mi geçiyor, bunu kesin olarak bilemiyoruz.

Türkmen aşiretleri, Hükûmetin siyasi boyunduruğunu kabul etmemekte ve *Rakka iskânından* devamlı olarak kaçmaktadırlar. Hükûmet buna mâni olmak için "Hicri 1104, M. 1692,, tarihinde şiddetli bir emir göndermek mecburiyetinde kalıyor :

İskân edilecek cemaatlerin kaçmalarına meydan vermemek için derbendlerin seddine dair.

Kilis voyvodası Hüseyin'e hüküm ki

Rakka Beylerbeğisi Kadı Zade Hüseyin dame ikbalihu mübaşeretile iskân olunacak Türkman tayifesinden ferman-ı hümayunuma itaat eylemiyenlerin yolları sed olunmak babında bundan akdem emr-i âli sadır olmağla mir-i miran-ı mumailiyh tarafından sana âdem varub mürur edecekleri hıfz-u hırasat eylemek üzere tenbih olunmuş iken derbendleri gereği gibi muhafaza itmedüğünden tavayif-i merkumeden bir mikdarı fürce bulub derbendden mürur ve Amik ve Antakya taraflarına geçdikleri istisma' olunub bu hususda ferman-ı hümayunuma ademi itaat ile hidmet-i aliyyede tekâsül ve taksir zâhir olmağla müstehakk-ı ukubet olmuştur. İmdi bundan sonra tama'-ı hâmur sebebi ile me'mur olduğun hidmetde bu makule rıza-yı hümayunuma mugayir vaz'u hareketin istima' olunur ise kat'a özrün isga olunmayib eşedd-i ukubet ile hakkından gelinür. Ana göre basiret ve intibah üzre olub hilâf-ı ferman-ı hümayun bir dahi bu gûne vaz'u hareket ile hidmet-i mühimmede mikdar-ı zerre tekâmül ve taksirden begayet ihtiraz eylesesin deyu yazılmıştır. Fi 29 r 1104 (M. 1692.

Beliç nehri kenarında, Ağcakalede iskân edilen bu aşiretler hem madî sıkıntılara maruz bulunmakta, hem de Arab aşiretlerinin hücumuna uğramakta idiler. Bu Arab aşiretlerinin, Barak şifahî tarihinde geçen *Tay* ve *Muvali* aşiretleri olduğu aşağıdaki vesikadan anlaşılmaktadır. Bütün bu imkân-sızlıklar Haleb Türkmenlerini o muntikalardan soğutmaktadır; yazları, sürüleri

ile Anadolu yaylâklarına giden aşiretler uğradıkları yerler halkına tecavüzden de geri kalmamaktadırlar. Diğer taraftan Hükûmete mükellef oldukları vergileri de eda etmemektedirler. Rakka Beğlerbeyisi Kadı Zade Hüseyin Paşaya Hicri 1104 (M. 1692) senesinde gönderilen fermanla bu vukuat teferruatı ile anlatılmakta ve tedbire tevessül edilmesi için gereken emirler verilmektedir :
Mamalı Türkmenlerinin Rakka taraflarında iskân edilmelerine dair.

Rakka Bylerbeğisi Hüseyin dame ikbalihuya ve Tokad kadısına ve Tokad voyvodasına hüküm ki

Rakka eyaletinde vâki nehr-i Belic kenarında ve Aynizir ve Rakka'ya varınca ol nevahide sakin olan kura ahalipleri bundan akdem tekâlif ve neyayibin kesret-i tevarüdünden ve zulm-ü teaddi vürudünün vefretinden ve Urban tayifesi eşkiyasının istilâsından perakende ve perişan ve arazileri hâli ve emakinleri bilküllüyye harabe olub canib-i miriye mu'teddünbîh bir nesne hasil olma-duğundan gayri ol havalilerde mürur ve ubur iden ebna-i sebil dahi salim olmamağla mevazi-i merkume ma'mur ve âbâdan ve ebna-i sebili emin ve mutmein eylemek lâzım ve mühim olmağla büyük Türkmen tayifesinden Üsküdar adına tâbi bilcümle Beğdili ve sair cemaatlerden ve Boz Ulus mandesi Türkmenlerinden mevazi-i mezburede arazi tasarruf ve ziraat ve hiraset eylemek üzere sakin ve mütemekkin olmalarıçün bundan akdem bin yüz iki senesi rebüülâhırinin on beşince günü emri şerifim verilmiş idi. Elhaletü hazihi bazı mahallerine tavayif-i mezbura sakin ve ebazi mahallerine sakin olmayub hâli ve muattal kalmağla ahar Türkman cemaatlerinden iskân ettirilmeğe lâzım ve mühim olmağın Tokad voyvodalığı aklâmından Hoca haslarına tâbi Mamalu Türkmanı şekavet üzre olub reaya fukarasına ve sayirlere teaddi ve tecavüzleri olmağla anların dahi iskânı lâzım ve mühim ve muktazi olmağla Hazine-i âniremde mahfuz olan baş muhasebe defterlerine nazar olundukda zikrolunan Mamalu Türkmanı tayifesinin iki bin iki yüz doksan iki kuruş mal-mak-ta'ları olub Tokad voyvodalığı aklâmından olduğu mastur ve mukayyed bulunmağın imdi mezkûr Mamalu Türkmanı kabilesi ahalipleri balâda zikrolunan Mamalu Türkmanı tayifesinin iki bin iki yüz doksan iki kuruş mal-ı makbaad beyinlerinde teayyün kesbeylemiş ve ihtiyar eyledikleri mu'temed âdemler cemaatde baş ve buğ tayin olunub içlerinde fesad ve şekavet iden olur ise kendüler ahz ve hâkime teslim eylemek üzere ihtiyarları ve iş erleri marifetile birbirlerine tekeffül idüb ziraat ve hiraset eyledikleri arazide hasil eyledikleri mahsulâtından arazilerinin humüslerin ve bağ ve bostanlarından bihasbeğser' ihtiza eden hukuku arazilerin canib-i miriye edâ idüb ol havalileri Urban ve sair eşkiya mazarratlarından mukaddemâ sakin olan Türkman cemaatleri ile maan gereği gibi muhafaza ve ahalisini ve ebna-i sebili emin ve mutmein eylemek şartile üzerlerinde mukayyed olan iki bin iki yüz doksan iki kuruş malı

maktu'ları bilküllüye ref' ve sayir rüsumu raiyyetden muaf ve müsellemler olub ka'â bir nesne ile mutalebe olunmayub mevaşilerin mu'tadları üzre yaylalarında kendüler götürmeyüb ehl-ü ayallerile kendüleri sayf-ü şitada mevazî-i mezkûrede olub ancak çobanları ile gönderüb kemakân rai itdirmekte kimesne mâni olmamak üzre Rakka eyaletinde sakin olan cemaatler Rakka valilerine tâbi ve emirlerine mutî' olalar. Ve kurbü darlarında olan eşkıya üzerine varılmak iktiza eyledikte tahrir olunan Mamalu Türkmanı kabilesi valilere mütabeat idüb vali ile maan edâyi hizmet eylemek üzre senki Rakka Beylerbeğisi Hüseyin dame ikbalihusun sen ma'kul ve münasib gördüğün mahalli zikrolunan Mamalu cemaati Türkmanlarına iskân itdirüb bir ferde illet ve behane itdirmiyessin deyu Maliye tarafından virilân emri şerif mucibince hüküm yazılmışdır. Evahiri ca 1104 (M. 1692).

Aşiretlerin bu ısrarlı firarını önlemek için bazılarına Anadoluda iskân müsaadesi verilmiştir. Nitekim aşağıdaki fermanla Mamalu aşiretine Yozgadin Akdağmadeni mntikasında kalmalarına, ve orada çıkan eşkıyalara mâni olmak şartıyla müsaade verilmiştir. Fakat bunlar, ne Hükümetin tayin ettiği yerlerde kalmışlar ve ne de vergilerini vermişlerdir. Bunun üzerine tekrar Rakka'ya iskânları için hicri 1107 ve milâdi 1695 de aşağıdaki emir verilmiştir.

Mamalu cemaatinin Rakka'da iskânlarından vaz geçilerek Akdağ havalisinde iskânlarına karar verilmişken burada da oturmak istemedikleri için tekrar Rakka'da iskân edilmelerine dair.

Rakka valisi olan vezir Kadızade Hüseyin Paşaya hüküm ki

Bundan akdem Mamalu Türkmanı taitesinin bin yüz dört senesine gelince maktu'ları her sene Tokad voyvodaları tarafından tahsil olunagelüb lâkin yüz dört senesinde Tokad voyvodalığından itiraz ve Rakka'ya iskânı ferman olunmağla senevi maktu'ları olan iki bin iki yüz doksan iki gurusları yüz dört ve yüz beş senelerinde tahsil olunmayub zimmetlerinde iken yüz altı senesinde Rakka'ya imkânları af ve Bozok sancağında Akdağ havalisinde ol etrafi kutta-i tariyk eşkıyasından hıfzu hırasat eyleyüb ve her sene canib-i miriye ikişer bin beşer yüz gurus virmek üzre teahhüd etmelerile iskânlarıyçün dergâh-ı muallâm kapucu başlarından iftiharül emacidü vel mekârim Mustafa dame mecdihu me'mur olmuşiken tayife-i mezbur mahalli mezbura iskân da muhalefet eylediklerinden maada yüz dört ve yüz beş seneleri maktu'larından zimmetlerinde dört bin beş yüz seksen dört gurus ve altı senesinden edâsına beher sene müteahhid oldukları senevi ikişer bin beşer yüz gurusdan yüz altı ve yüz yedi senelerinden beş bin gurus ki cem'an dokuz bin beşyüz seksen dört gurus zimmetleri iktiza etmeğın hâlâ bu defa itaat-i ferman etmeyüb mahalli mezburelere iskândan imtinâ eyledikleri ecilden senede teahhüd itdikleri iki bin beşyüz gurus üzerine kalemiye ve harcı saire için beşyüz gu-

ruş dahi zam ve tahsil olunmak üzere olan olmuştur gurus yüz dört ve yüz beş seneleri maktu'larile yüz altı ve yüz yedi seneleri teahhüdleri malları ki mecmuu zimmetlerinde on beş bin beşyüz seksen dört gurus lâzım gelmekle meblâğı mezbur taife-i mezburdan bieyyi halin taleb ve tahsil ve kendüleri dahi Rakka'ya naklü iskân itdirilüb ve hiraset eyledikleri arazilerinin mahsullerinden humüden seb'a varınca tahammülüne göre humüs ve seb'leri ve bağ ve bağçe ve bostanlarının ciheti şer'i ile mesaha olunub hukukları alınmak üzere ve ol havalileri kuttat taryk ve ehli fesad şekavetlerinden ebnai sebili mutmein idüb ve içlerinde ihtiyar eyledikleri söz sahipleri baş buğ ve sairleri dahi bir birlerine kefil olub olmakule kuttat taryk zuhurunda def'i için birbirlerine ianet idüp ve içlerinde fesad ider olur ise kendüleri ahz ve zabitlerine teslim eylemek üzere mevzı-ı mezburda iskân ve bilcümle rüsümü raiyyetleri ve gvarızı divaniyye ve tekâlifi şakkaları min haysül mecmu ref' olunmak üzere arzu telhis olundukda imdi taife-i merkumenin telhis mucibince zimmetlerinde olan mal-i miri tahsil ve mukaddemâ ferman olunduğu üzere Rakka'ya naklü iskân itdirilüb bundan sonra bir türlü özrü behane ve inadü muhalefet itdirilmemek üzere Maliye tarafından emr-i şerifim verilmekle mucibince amel olunmak babında ferman-ı âlişanım sadır olmuştur. Buyurdum ki Fi evaili ca 1107. (M. 1695)

Aşiretlerin bu emri de dinlememeleri üzerine "H. 1107 M. 1695,, senesinde Rakka Beğlerbeğisine ikinci bir hüküm gönderilmiştir :

Rakka'ya yerleşmek istemiyen Mamalı aşiretinin te'dibine dair

Rakka beylerbeğisi Ahmed dame ikbalihuya hüküm ki (150)

Bundan akdem Mamalu Türkmanının Rakka havalisinde iskânı ferman olunmuşiken bir kaç seneden beru zimmetlerinde icab eden malı maktu ve müteahhid oldukları akçeyi virmeyüb ve mahalli me'mura varub sakın olub bazı özür ve bahane iradile bir alay levendat eşkiyasını dahi başlarına cem idüb malı merkumu edada ve me'mur oldukları üzere mahalli merkuma varub ikametden imtina eyledikleri ilâm olunub mezburların zimmetlerinde icab eden emval bieyyi halin bittemam tahsil ve kendüler dahi Rakka havalisine iskân ve fesadü şekavetleri def'ü ref' olunmak için düsturu mükerrem müşiri müfahham nizamül âlem Sivas valisi vezirim Tosun Mehmed Paşa edamallahü tealâ iclâlihü me'mur olub a'zam-ı ümerai kiram ber vechi arpalık Amasya ve Kırşehri sancaklarına mutasarrıf olan Yusuf ve Bozok sancağına mutasarrıf olan Mehmed ve Kângırı ve Karesi sancakları mutasarrıfı İsmail dame ikbalihüm ve kıdvetül ümerail kiram Kayseriye sancağ beği Kurd Mehmed dame izzihu dahi maan me'murlar olub bu emirde imdad ve ianet ve re'yi sa-

(150) O sene Rakka valisi Kadızade Hüseyin Paşa vefat etmiş ve yerine Silâhtar ağası Ahmed tayin olunmuştur.

vabdidi üzre hareket eylemeleriyçün evamiri şerifem gönderilüb tenbihi hümayunum olmağla imdi senki miri miranı mumaileyhsin işbu emri şerifim vusulünde sen dahi habir ve agâh olub mukaddema ve hâlâ sadır olan evamiri şerifemin maznunu ile amel eyleman babında deyu yazıdınıştır. Fi evaili ş 1107 M. 1695 (151).

Nitekim H. 1110 Milâdi 1698 senesinde Rakka'dan firar ederek Anadolunun muhtelif yerlerine dağılan İlbeyli, Recepli Avşarı, Musacalu ve Ka-pagılı Dokuzu gibi cemaatlerin Adana, Sis ve ifraz hassına dağıldıklarını, yazılan çeşitli fermanlardan anlıyoruz. Bugünkü barak şifahi tarihinde adı geçen Cırid aşiretinin Zile havalisine ve Bayındır, Musacalu aşiretlerinin de Şam havalisine kaçtıklarını vesikalardan anlıyoruz. Aşağıdaki ferman bir kısım aşiretlerin nerelere dağıldığını bize göstermektedir.

Rakka'dan kaçan aşiretlerin buldukları mahallerden kaldırılıp Rakka'ya gönderilmelerine dair.

Rakka valisi Mustafa paşa'ya hüküm ki

Bundan akdem hatt-ı hümayunu şevketmakrun ile muaven sadır olan evamir-i şerife ile Rakka havalisinde iskân olunan tavayifden firar idüb varub Haleb ve Şam ve Trablus Şam ve Arzı Rum ve Maraş ve Kars ve Çıldır ve Adana ve Karaman ve Sivas ve Anadolu eyaletlerinde vâki elviye ve kazalarda bulunanlar ve bazı cemaatler içinde ihtifa edenler tarafından varan mübaşir marifetile ehlü ayal ve emval ve arzaklarile kaldırılıb Rakka havalisinde ikametleri ferman olunan mevazıa naklü iskânlarıyçün vülât ve hukâm ve âyan ve iş erlerine tenbih ve te'kidi müşternil evamiri aliyem şerefyaftei sudur olmağın senki veziri müşarünileyhsin vechi meşruh üzre şerefyaftei sudur olan evamir-i şerifemi tarafımdan mübaşirler ile mahallerine gönderüb Rakka havalisinde iskânı ferman olunan tavayifin firarilerinden zikrolunan eyaletlerde bulunanları kaldırub ikametleri fermanım olan mevazıa naklü iskân itdirmeğe ikdamı tam eyleyüb şöyleki olmakule firarilerden mahalli me'mura gitmekde tereddüd ve muhaletet idüb veyahud olmakulelerin mahalli me'mura naklü iskânlarına mümaneat ider olur ise olmakuleleri emri şerifime ademi itaat eyledikleriyçün haklarında tertibi ceza olunmak üzre deri devletmedarıma arzu ilâm eylemen babında deyu yazıdınıştır. Fi evahiri z 1110 M. 1698.

Osmanlı hükümeti devamlı şekilde Rakka'dan firar eden ve Anadolunun muhtelif yerlerine dağılarak gittikleri mahal halkını soyan, köylere hücum eden aşiretler hakkında şiddetli emirler göndermek zorunda kalmıştır. Bu emirler hem Devletin resmî şahıslarına ve hem de o civarda sâkin olan diğer aşiret

(151) Aynı ferman Amasya ve Kırşehir sancakları mutasarrıfı Yusuf Paşaya da yazılmıştır.

reislerine ve kethudalarına gönderilmektedir. Aşağıdaki vesikada Bozok sancağında şakavet yapan Cirid, Afşar ve sair cemaatlerin tedibine Mamalı aşiretinin memur edildiğini göstermektedir :

Hâlâ Mamalu'nun miri aşireti olan Bektaş ve sabıka Mamalu'nun miri aşireti olan Mehmed ve aşireti merkume ihtiyarlarına ve kethudalarına hüküm ki

Bozok sancağında Sorgun kazası ve ol havalide tavayif-i iskândan Cirid ve Küçekli ve Afşar ve Babünnun cemaatlerinden firar eden eşkiyanın rüesa-sından Cirid yazıcı ve Bostlu ve Küpeli ve Deli Ferhad ve Orhan oğlu Hasan ve karındaşı havalarına tâbi eşkiya ile daima Anadoluda katli nufus ve gasbı emval ile fesadü şakavet üzere oldukları ilâm olunub mezkûr şakiyelerin alâ eyyi halin ahz olunmalarıçün Sivas beğlerbeğisi Mustafa Paşa'ya emri şerifimle tenbihi hümayunum olub ve mezkûr şakiyelerin ele getirülmesi beher hal sizden matlub olmağla siz ki mumaileyhimsiz emri şerifim vardığı gibi bu hususda aslâ teallül ve tereddüd etmeyüb zikrolunan şakiyeleri alâ eyyi halin ele getirüb ahz ve mahbusen mirimiranı muamileyhe teslime bezli makdur eyleyesiz. Şöyleki bu fesadı iden mezkûrları ahz ve miri miranı mumaileyhe teslimde sizden bir güne tesamüh ve tekâsül ve tehavün ve taksir zuhur ider ise aslâ özür ve cevabınız isga ve bilcümle aşiretiniz Rakka'ya iskân ile iktifa olunmıyub hakkınızda tertib-i ceza olunur. Bilmiş olub mezkûr şakiyeleri beher hal ahz ve mirimiranı muamileyhe teslimde ana göre basiret ve intibah ile hareket eylemeniz babında deyu yazılmıştır. Fi evahiri z 1111 Milâdi 1699.

Fakat bu şiddetli emirlerin de fayda vermediğini görüyoruz. Çoğu zaman Rakka'dan kaçarak Anadoludaki aşiretler arasına karışan oymakları bu muntıkadaki diğer aşiretler himaye etmekte ve saklamaktadırlar. Bu hususu tek'id eden çeşitli emirlere rastlamaktayız. Aşağıda hicri 1112 ve Milâdi 1700 ve H. 113 M. 1701 yıllanna ait iki ferman bunu açıkça göstermektedir :

Rakka'da iskân edilüb kaçanları Üsküdar Türkmeni cemaatlerinin himaye etmelerine dair.

Üsküdar Türkmanı cemaatinden Bahadırılı ve Dilçepeni ve Karamürsellü cemaatlerinin boy beğleri ve kethüdaları ve ihtiyarları ve söz sahiblerine hüküm ki

Bundan akdem hattı hümayununu şevketmakrunum ile muanven evamiri şerife ile Rakka havalisinde iskân olunan tevayifden bazıları firar ve varub cemaatiniz içinde ihtifa itmelerile sayırlarının dahi tefrika ve teşettüüne bâis oldukları ilâm olunmağla olmakule firarilere sahib çıkılmıyub buldukları mahallerden kaldırılıb mukaddemâ ikametleri fermanım olan mevazıa nakli iskânları mühim ve muhtezi olub ve hususu merkum Rakka valisi vezirim Hasan Paşa edamallahu tealâ iclâlihunun uhde-i ihtiramına tefviz ve havale olunmağla

siz ki mumaileyhimsiz olmakule Rakka havalisine iskânları fermanım olan tavayiftten firar idenlere bâdelyevm kat'â sahib çıkılmayub ve camaatiniz içine almıyub ve almakule firarilerden hâlâ cemaatiniz içinde bulunanları dahi aslâ durgutmıyub Rakka havalisinde iyvâ ve iskân itdirilmek üzere Rakka valisi ve ziri müşarünileyhe teslim e her biriniz bezli kudret eyleyüb fermanı hümayunum mazmunu münifine mugayir vaz'u harahetden begayet ihtiraz ve ictinab eylemeniz babında deyu yazılmışdır. Fi evahiri z 1112 M. 1700. (152)

Rişvan hassına dâhil olan Türkmenlerin yerlerine gönderilmesine dair.

Rakka Valisi Vezir Hüseyin Paşa'ya hüküm ki

Bundan akdem Rakka havalisinde iskânları fermanım olan Türkmen ta-yifesinden bazıları ikametleri fermanım olan mahalden firar ve validem sultan dâmet ismet-ühânın mutasarrıfa oldukları Rişvan hassı cemaatlerinin aralarında varub tavattun ve ve iskân kabul eylemedikleri ilâm olunmağla husus-u mez-bûr için dergâh-ı muallâm kapucu başlarından (ve Ebezade Mustafa) Ali dâme mecdihû mübaşir tâyin olunmağın sen ki vezir-i müşarünileyhsin iskân ahvaline vâkıf mumaileyhin yanına kavuşub müşarünileyhin mutasarrıfa oldukları Rişvan hassı içinde bulunanları kaldırub ikametleri fermanım olan mahalde iyvâ ve iskânları için sana teslim olunmak babında deyu yazılmıştır. Fi evahi-i m 1113 M. 1701.

Fakat, muhtelif tarihlerde gönderilen bu çeşitli fermanlar dahi Rakka'dan Anadolu'ya Türkmen dağılışını durduramamıştır. Nihayet Hükümet bunlarla ciddi bir mücadeleye karar vermiş üzerlerine müteaddit defa asker sevk etmiştir. Fakat, Türkmenler konar göçer oldukları için bir türlü onları nizama almak mümkün olmamıştır. Yakalanan aşiret ve oymakların reisleri rehine olarak alınmak suretiyle (153) onları Rakka havalisine bağlamak için denemeler yapılmıştır. Aşiretler çoğu zaman rehinelere kalelere hücum suretiyle veya o civardaki salâhiyetli şahısları korkutarak almışlardır. Aşağıdaki fermanında bu hâdisenin açıklandığını görüyoruz :

İskân edildikleri yerlere gideceklerine dair aşiretlerden alınan rehinelere itlak edildiklerine dair.

Rakka Valisine hüküm ki

Sen ki vezir-i müşarünileyhsin Rakka havalisine iskânları ferman oluna tavayiftten etraf-ü eknafa perişan olan cemaatlerin mevazı-ı iskânlarına irca'

(152) Rişvanlar, Güneydoğu mntakasının aşiretlerinden biridir. Bu aşiret reislerine Osmanlı Devleti, zaman zaman valilikler vermiştir. Bu yüzden onlar toprağa daha evvel yerleşmişler, sulak arazileri işgal etmişlerdir. Bugün de Nizip'in Dereköy denilen verimli toprakları onların ellerindedir.

(153) Bk. Sos. D. C. 7. S. 75.

ve tesyirleri için mukaddemâ tarafından âdemler irsal olundukta rehin olmak üzere Çepni tayifesinden iki nefer ve Tacirlü tayifesinden dahi iki nefer Amasya Kal'asına ve Cirid tayifesinden altı nefer ve yine Çepeni tayifesinden dahi altı nefer Çorum Kal'asına ve yine Cirid tayifesinden iki nefer Kângur Kal'asına ve Kûçekli tayifesinden üç nefer ve yine Cirid tayifesinden üç nefer Kal'cik Kal'asına ve yine Cirid tayifesinden Veli Bölükbaşı Kayseriye Kal'asına vaz' ve kal'a bend olundukları hüccet olunmuşken mezburlar vaz' olundukları kal'adan bilâ sened ıtlak olunduğundan aşayir ve kabaileri ahalisinin mevazı-ı iskânlarına gitmemelerine bais oldukları tarafından ilâm olunmağla sen ki vezir-i müşarünileyhsin emri şerifim vüsûlünde vech-i meşruh üzere zikrolunan kal'alara tarafından vaz'olunan mahbusları sened ile ıtlak idenler her kim ise sayire mucib-i ibret için mezkûrların yerlerine kabs ve kal'a bend ve dizdarların dirlikleri âhare tevcih olunmagüçün keyfiyeti der-i devletmedârına arz-u ilâm eylemen babında yazılmıştır. Fi evaili I 1118 M. 1706.

Bu hal, bazan hükümet kuvvetleri ile aşayir arasında kanlı savaflara sebep olmuştur. Barak şifahî tarihinde adı geçen Yusuf Paşa'yı hükümet, onları müteaddit defalar tedibe memur etmiştir. Hicri 1118 yılında Rakka'dan çıkan Afşar, Kılıçlı cemaatleri İfraz-ı Zülkadriyye Türkmenleriyle birleşerek, Amik ovası, Seyhun dağı ve Uruc obası nam mahallerde Rakka Valisi Yusuf Paşa'nın ordusu ile kanlı muharebelere tutuştular. "H. 1119 - M. 1707" senesinde ise Anadolu'daki bütün aşiretler isyan halinde idi. Mamalu cemaatinden Elcioğlu şekavetle meşgul olarak Valide Sultanın haslarından Akçakoyunlulara hücum etti. İfraz-ı Zülkadriyye'ye tâbi Cirid cemaati Rakka Valisi Yusuf Paşa'nın hücumuna uğrayarak, dağlara iltica etti. Bunun üzerine Cirid cemaatinden birçokları İfraz-ı Zülkadriyye cemaatlerini ifsad etmemek için Rakka'ya gönderilmek istendi. Aynı yıl içinde Hama'da oturan Kacılı cemaati de iskân mukataalarından huruç ettiler. Müteakıp senelerde Afşar, Kılıçlı, Recepli aşiretlerinin İfraz-ı Zülkadriyye'den tekrar Rakka'ya sürülmeleri için İstanbul'dan Rakka Valisi Yusuf Paşa'ya şiddetli emirler gönderilmiştir. Aşağıdaki fermanda bunun sebepleri izah edilmektedir :

Haleb ve Rakka Valisi Vezir Yusuf Paşa'ya hüküm ki

Bundan akdem hatt-ı hümayun-u şevketmakrûn ile muanven evamir-i şerife ile Rakka havalisine iskânları ferman olunan tavayif-i Türkman ve Ekraddan Recebli Afşarı cemaati mukaddemâ bir takrib ile mevzı-ı iskânlarından çıkub hâlâ Kayseriye ve Zamanlı taraflarında olub Lekvanik Ekradı dahi kezalik mevz-i ikametlerinden hürûc eylediklerinden maada İstanbul'a gelüb Sekbanoğlu yanında olan Recebli Afşar cemaatinin boy beğisi Bekir ve Musacalu kethüdası Osman ve cemaatlerin malikâne eyleyen Seyyid Derviş yanında bulunan Lekvanik Ekradı boy beğisi... ve kethüdaı tavayif-i iskândan

Rakka'da kalanlara sizi dahi mevzi-i iskândan ihrac için ferman aluruz deyû mektub ve haberler irsaliyle iskân me'muruna ihtilâl virmeleriyle mezburlar buldukları mahallerden kaldırılıb kemafil evvel Rakka'ya iskân olunmadıkça tavayif-i iskân ahval-i nizam bulmak mümkün olmıyub ve tavayif-i mezburenin Rûm tarafına perakende olan beş yüz miktarı evleri Pehlivanlu torunlarının yanında ve beşyüz miktarı evleri dahi Boz Ulus Türkmanı Tabanlı cemaati ve Danişmendlü ve Ketiş oğlu yanlarında ve bir miktarı dahi mezkûr Seyyid Derviş malikânesi olan Yüzde Türkmanından Salarlı-i Kebir ve Sagir ve tevabii olan aşayir yanlarında ve Afşar Hacı Mustafa oğulları ve Tacirlü eşkiyası ve Lekvanik ekrağı dahi Kayseriye sancağında Develü ve Harmancık ve Yahyalı kazaları ve Zamantı nahiyesinde olub daima fesad-ü şekavet üzere olmalarıyla sâlifüzzikir iskân firarileri zikrolunan cemaatler içinde muhtefi oldukları mahallerden ihrac ve perakende olan evlerin boybeğleri ve kethüdarile tarafından mu'temed ve kârgüzar âdemlerin tâyin ve tesyir ve Rakka'da mevzi-i iskânlarında iyvâ ve iskânları fermanım olub ve tayife-i mezkûrenin baş muhasebe defterlerinde kaydı görüldükde Lekvanik ve tevabii Karnıtlı ve Hacılar nâm üç cemaatler Develü kurbinde yerleri olan Harmancık nâm mahalde harab olan kuraya ve Kızıl Koyunlu cemaati Kırşehri sancağında Süleymanlı kazasında harab olan kurâya ve Akbaş cemaati Adana kazasında Ağbe ve Boğalı ve sair harab olan kurâya iskân olunmak üzere Rakka iltizamından ifraz olunmuş bulunmalarıyle her sene zam olunarak dördüncü senede malları altı bin guruş olmak şartıyla bin yüz yirmi beş senesinde bin beşyüz guruş mal ile sabikâ Baruzhane Nâzırı olan meşkûr Seyyid Derviş'e sene-i mezbûre Seferinde berat verildiği ve Tacirlü cemaati dahi zam olunarak üçüncü senede malları bin beşyüz guruş olmak üzere bin yüz yirmi beş senesinde beşyüz guruş mal ile yine sene-i mezbûre Saferinde İfraz-ı Zülkadriyye mukataasına ilhak olundukları ve Recebli Afşarı Zamantı kazasının hâli ve harabe olan kurâsına iskân ve saireleri gibi ziraat ve hırasat ile meşgul olmak üzere Rakka'da iskândan ref' ve cümle cemaatleriyle mahall-i mezbûre yerleşdirildiği suretde civarında olan Develi ve Palas ve Kayseriye kazaları ahalisine entfa' olacağı mutasavver ise arz-u ilâm olunmak için Kayseriye ve Develü ve Palas kadılarına sene-i mezbûre Muharreminde emri-i şerif verildiği mastâr ve mukayyed bulunub lâkin tavayif-i mezbûre buldukları mahallerde kendü hallerinde olmıyub fesad-ü şekavete cesaret ile ebnâ-i sebil ve sükkân-i vilâyete isal-i mazarrat idecekleri zâhir ve bâhir olub ve tavayif-i mezbûrenin kema fil-evvel Rakka'ya iskânlarıyla ibadullahın âsar-ı mazarlarından te'min ve tatmini emri-i lâzım ve hatb-i mütehattim olduğu ithihârül ümerâ-i vel ekâbir bilfiil baş defterdarım olan Elhac Mustafa dâme ulüvvühü ilâm idüb ve tavayif-i mezbûre buldukları mahallerden kaldırılıb Rakka'ya irca' ve anda iyvâ ve iskânları uhde-i ihtimamına müterettib olan umûrdan olmağla emir-ül

kirâm Mar'aş Beylerbeğisi Bekir dâme ikbalihû kapısı halkı ve eyalet-i mezbûrenin alay beğleri ve zuamâ ve erbabı timarile ve tavayifi mezbûrenin semtlerinde bulunan eyalet ve elviye mutasarrıfları ve kethüda yerleri ve yeniçeri serdarları ve darb-ü harbe kadir il erleri ve Yeni İl hası ve sair mukataa ve havâs voyvodaları ve evkâf mütevellileri tayife-i merkumeyi buldukları mahallerden kaldırıp sürüb götürüb Rakka havalisinde iskân için sana teslim itmek üzere evamir-i şerifem ile me'murlar olub ve tavayif-i mezbûrenin buldukları kazaların kadılarına ve cemaatlerinin boy beğlerine ve kethüdalarına dahi bu husus için evâmir-i şerifem gönderilüb tebih-i hümayunum olub ve dergâh-ı muallâm kapucu başlarından iftihar-ül emâcid-ü ve ekârim... dâme mecdihû mübaşir tâyin ve irsal olunmuşdu. İmdi işbu emr-i şerif-i vâcib-ül imtisalim vusûlünde vech-i meşruh üzere Rakka'da iyvâ ve iskânları fermanım olan tavayifi münasib görülen vakitte kaldırub Rakka'ya sürmek üzere me'mur olan mir-i miran-ı mumaileyhe ve eyalet ve elviye mutasarrıfları ve kethüda yerleri ve yeniçeri serdarları ve Yeni İl hası ve sair mukataât ve havas voyvodalarına ve Evkâf mütevellilerine haberler gönderüb ve boy beğleri ve kethüdalarıyla tarafından dahi mu'temedinin aleyh ve kârgüzâr âdemler tâyin ve tavayif-i mezbûreyi vech-i meşruh üzere me'mur olanlara buldukları mahallerden kapucu baş-ı mumaileyh marifetile kaldırub Rakka havalisine irca' ve tesyire me'mur olanlara tesyir ve içlerinden bir ferd giruye kalmayub ve mevzi-i âhare firar itmemek üzere Rakka havalisine sürdürüb götürdüb mevzi-i ikametlerine iyvâ ve iskânlarıyla bilâd-ü ibâdın âsar-ı mazarlarından te'min ve taiminine bezl-i iktidar ve sa'y-i bîşümâr eylesin. Ve lâkin bu takrib ile reyâ ve beyrayâ ve sükkân-ı vilâyetin hilâf-ı şer'i şerif ve bigayr-i hakkın bir nesneleri alınub teaddi ve tecavüz olunmaktan begayet ihtiraz ve ictinab olunmak bâbında ferman-ı âlişanım sâdır olmuşdur. Buyurdum ki, Fi evâhir-i Z 1124

Yine Rakka'ya iskân edilen Musacalu cemaatinden Câber Oymağî'nin iskândan huruş ederek Kula ve Alaşehir civarlarına gelmesi ve Anadolu'da bulunan birçok aşayirin iskândan firarı ve gelip geçtikleri yerler halkına zarar vermeleri üzerine Anadolu Valisi Vezir Ali Paşa'ya hicri 1131 M. 1718 de tekra uzun bir ferman gönderilmiştir (154). Fakat, Hükûmet hiçbir zaman, yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, Türkmenleri bir türlü iskân etmeye muvâfak olamamıştır. Bunlar, Hükûmete olan borçlarını vermemekte, şekavet ve ve yağmada, iskân yerlerinden firarda inat etmişlerdir. H. 1137 M. 1724 te Rakka'dan çıkan Şerefli cemaati için, 1138 de yine Rakka'dan firar ederek, Maras havalisine dağılan İlbeğli aşireti için fermanlar yazılmış ve onların iskân mahallerine iadesi ile mükellef oldukları vergilerin toplanması hususu

ısrarla talep edilmiştir (155). Hicri 1139 senesinde *Dedeşlü* ve *Salmanlu* cemaatlerinin Halep taraflarına ve 1141 de Haleb'in şark tarafına iskân edilip, Maraş taraflarına firar eden *İlbeğli* cemaatinin *Rakka*'ya iskânlarına yine aynı sene içinde *Musacalu*, *Kaçarlu*, *Karahacılar*, *İncilu*, *Halebli*, *Câberlü*, *Hacı Fakilu*, *Tanburacılı*, *Dokuzlu* ve ekraddan *Mudanlu*, *Mumavi* cemaatlerinin Anadolu'ya firarları üzerine fermanlar çıkarılmış ve iskân mahallerine iadeleri talep edilmiştir. Bunlardan bazılarını aşağıya alıyoruz.

Rakka'dan firar eden cemaatler hakkında.

Ankara ve Kângırı kadılarına ve mütesellimlerine ve Rakka firarilerinden o havalide bulunan kabail ve aşairin iskânına me'mur Süleyman zide mec-dihûya ve Tabanlı miri aşiretine hüküm ki

Sen ki mübaşir-i mumaileyhsin bu defa der-i devlet-i aliyyeme memhür kaimen vârid olub hulâsa-i mefhumunda iskânına me'mur olduğın Rakka firarilerini mukaddemâ yedine verilen ferman-ı âlişanım mucibince mahalline varub tafahhus eylediğinde Ankara sancağı kurbinde Kızıl İrmak'ın öte tarafında bulunan Şeyhlü cemaati Tabanlı mukataası mülhakatından olmak üzere haber verildiğini ve İdris kethüda'ya tâbi Ali Beğlü cemaati dahi ol taraflarda Bozkoyunlu cemaati (156) demekle meşhur olub ve boy beğleri İdris, otuz kırk mikdarı evleriyle bu sene Rakka'dan çıkub Kırşehir sancağına tâbi Müsellim karyesi toprağında tevattun ve anlar dahi kezalik Tabanlı Türkmanı mülhakatından olmak üzere Şeyhlü cemaatine iltica dahi eylediklerini ve Çağrganlu Türkmanı cemaatinden dahi bir mikdarı mukaddemâ ve bir mikdarı dahi bu sene Rakka'dan firar ve anlar dahi Tabanlı Türkmanı cemaati içlerine mütevari oldukları ve Ekrad cemaatinden dahi boy beğleri olan Yadiğâroğlu yetmiş seksen mikdarı ev ile Ankara kazasında Çukurcuk nam mahalde tevattun eylediklerini tahrir ve ilâm itmekle Hazine-i âmiremde mahfuz baş muhasebe defterlerine nazar olundukda Rakka perakendesı tâbir olunan mukataaya tâbi reyâ bin yüz otuz altı senesinde müceddeden tahrir olundukda mir-i aşiret Hüseyin Bey'e tâbi yalnız on hane cemaatinden Rakka perakendesı deyu tahrir olundığı mukayyed olub ve Çağrganlu cemaatinden dahi ancak senevi doksan gurus mal ile mukayyed olan Ankara'da sakin yalnız mahalle-i Çağrganlu cemaati Tabanlı demekle meşhur Ankara sakini Boz Ulus Türkmanı mukataasına tâbi ve yine Ankara'da sakin Mustafa kethüda uhdesinde olmak üzere senevi maa kalemiye altıyüz seksen iki gurus mal ile mu-

(155) Ahmed Refik. Anadolu'da Türkmen Aşiretleri, Sah.: 166, 167, 168, 169, 171, 172.

(156) Bozkoyunlu cemaati, Beğdili aşiretinin en önemli kollarından biri olup, "Barak" şifahi tarih ve destanında adı geçen Feriz (Firuz) Bey, bu cemaate mensuptur.

kayyed Abdurrahman kethüda oğlu Seyfi Ali uhdesinde olan Şeyhlü cemaati dahi mârüzzikir Tabanlı mukataası mülhakatından olduğu mukayyed olmağla yalnız Badili cemaatinden Rakka perakendesini mukataasına tâbi olan on hane ve Tabanlı mülhakatından olan mârüzzikir Çağrganlı mahallesi ve Şeyhlü cemaatlerine iskân Teklifi ile rencide olunmak iktiza eylemeyüb ancak bunlardan maada mande-i Boz Ulus Türkmanı olmak üzere Çağrganlı cemaati ve an asıl Haleb sakinlerinden Beğdili tairesinden Uğurlu Şeyh Oğulları namıyla meşhur Şeyhlü cemaati ve Hamis Şeyh namıyla meşhur Şeyhlü cemaati ve Kızıl İdris Oğlu Musa'ya tâbi Kara Şeyhlü ve Taşkın Oğulları'na tâbi Çumranlı Kara Şeyhlü cemaati ve Elkiş'a tâbi yadigâr Kara Şeyhlü ve Kore'ye tâbi Dura Beğlü Kara Şeyhlü cemaatiyle Haleb Türkmanına tâbi Beğdili tayifesinden Arablı İbrahim cemaatinin mecmuu an asılın Rakka iskânından oldukları mukayyed olduğuna binaen bunların Rakka'ya nakl-ü iskân olunmaları iktiza etmekle siz ki mumaileyhimsiz işbu emr-i şerif-i âlişanım vüsûlünde balâda tafsilen zikrolunduğu üzere senevi doksan gurus mal ile Tabanlı mukataası mülhakatından olan ancak kumla-i Çağrganlı ile maa kalemiyye altı yüz seksen iki gurus mal ile Mustafa kethüda uhdesinde olan Şeyhlü cemaati ve yine maa kalemiyye beşyüz otuz üç gurus mal ile Abdurrahman kethüda oğlu Seyfi Ali'ye tâbi Şeyhlü cemaatlerine ve ancak on hane olmak üzere Rakka perakendesini deyu yüz otuz altı senesinde müceddeden tahrir olunan Badili aşiretinin yalnız on hanesine iskân teklifi ile teaddi eylemeyüb bunlardan maada balâda tafsil olunduğu üzere Rakka iskânından olan Şeyhlü ve Kara Şeyhlü cemaatini ve mande-i Boz Ulus olmak üzere iskâna dâhil olan Çağrganlı cemaatini ve Rakka perakendesini olmak üzere yüz otuz altı senesinde Ankara sakini deyu tahrir olunan Badili cemaatini on hanesinden ziyade bulunanlarını her ne vechile kabil ise bir türlü özü illet itdirmeyüb gerek mukaddemâ ve gerek bu defa şerefsudâr bulan emr-i celil-ül kadrim mucibince cümlesini kaldırub esany-i takyidde bir neferi firar ve gaybet eylememek şartıyla umumun Rakka tarafına tesyir ve isal ve Rakka Valisi Vezirim Ahmed Paşa'ya def'ü teslim ve teslim olunduğunu müş'ir yedinden arz ve ilâm alub mahalline kaydolunmak üzere der-i devletmedarım tarafına isal eylemekte ziyade tekayyüd ve ihtimam eylesesiz. Ve sen ki Tabanlı miri aşiret-i mumaileyhsin vechi meşruh üzere Rakka iskânından cemaatleriniz içlerine dühul ve iltica idenleri vechen minel vücuh ketm-ü ihfâ eylemeyüb o makule firarileri alâ eyyi halin ahiz ve ihrac ve iskâna me'mur olanlar tarafına teslim eyleyüb mikadri zerre hilâfına vaz'u hareketten begayet ihtiraz ve içtinab olunmak babında ferman-âlişanım sâdir olmuştur. Buyurdum ki Fi evsil-ı Ş 1141. M. 1728.

H. 1141 M. 1728 yılında yine Rakka firarilerinden olup, Anadolu ve Sivas eyaletlerine dâhil olan Barak ve Bayındır cemaatlerinin de iskân ma-

hallerine götürülmeleri için Karaman valisine ve kadılara hüküm yazılmıştır (157).

Hicri 1142 M. 1729 da *Batılı ve Çemkanlı* aşiretlerinin H. 1143 M. 1730 da *Recebli Afşarı* cemaatinin Rakka'ya iade ve iskânlarına ait yeniden fermanlar verilmiştir. Fakat, bunların hiçbiri ne aşiretlerin yerleşmesini temin etmiş ve ne de şekavetin önüne geçebilmiştir. Nitekim H. 1146 M. 1733 yılında aşiretlerin şekavetlerini önlemek için iki hükmün yazıldığını görüyoruz. Bunlardan biri *Cirid* Türkmenlerinden *Çoban Oğulları* cemaati tarafından yapılan soygunculuk üzerine, diğeri de *Tacırlu, Afşar ve Kalıçlı ve Abdal Kuyumcu* cemaatlerinin şekavetine dairdir. H. 1147 M. 1734 te ise *Barak* cemaatinin Sivas İli ahalisine tecavüz ettiğine dair aşağıdaki ferman yazılmıştır:

Rakka Mütessellimi Receb ve İskân Başı Firuz(*) zîde mecd-i-hümaya hüküm ki

Rakka iskânı tavayifinden Burak cemaati eyaleti Rakka'da kenar-ı nehr-i Fırat'ta vâki sınır nam mahalde ikamet etdirülüb lâkin mahal-li mezbûrda ziraate salih yerleri olmadığından ciheti maaşları ancak deve ve koyun ve bunun emsali hayvanatlarının beyi-ü şirâsına münhasır olmağla kırk seneden mütecaviz tayifeyi mezbûreye eyyam-ı sayıfta Rakka valilerinin re'yi rezinleri ile kadimî yaylakları olan Abeş (**) nam mahalle varub üç ay mikdarı mahal-li mezbûrda davarlariyle yaylayub ve eyyam-ı şitada mahal-li iskânlarına avdet ve ric'at eylemek resm-i kadimleri iken Sivas İli ahalisinden bazı kimesneler cemaat-i mezburlar yaylak ve kışlaklarına mürur ve ubûr eyledikleri esnada bizlere zulüm ve teadi iderler deyu istikâ ve tayifei mezbûrenin mahalli iskânları olan Rakka'ya nakl-ü iskânı ve fimabaad mahall-i iskânlarından hurûc

(157) Ahmed Refik. Adı geçen eser Sah.: 182.

(*) Burada iskân başı olan Firuz Beyi Barak şifahi tarihinde önemli rol oynayan Feriz Beyle karıştırmamak lâzım. Gerçi vesikalar Firuz Beyden bahsetmiyor. Fakat yukarıda H. 1101 M. 1689 senesine ait aşiret listesinde *Beğdili* cemaatinin reisi Firuz Beğ oğlu Şahin Beğden bahsetmektedir. Şifahi tarih Firuz Beğ'in oğlunu Kurt Beğ ve Mehmet Beğ olarak zikrediyor. Bu, yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, Mehmed Şahin isminin vesikalarda "Şahin", şifahi an'ane de "Mehmed" olarak geçmesinin neticesi midir, bilmiyoruz?

(**) Abeş yaylası güney - doğu Türkmen şiirlerinde çok geçer. Beyoğlu'nun şu güzel şiirinde olduğu gibi:

Sultan Abeş yaylasında
Bize mi geldin Beyoğlu
Gel utanma doğru söyle
Kıza mı geldin Beyoğlu

Bizim yaylalar kayalı
Kayan çifte mayalı
İnci belli ak sayalı
Kıza mı geldin Beyoğlu

.....
Bizim yaylalar meşeli
Südü kaymağı döşeli
Yanağı top menekşeli
Kıza mı geldin Beyoğlu

Benim adım Benli Aşe (Ayşe)
Benlerim var köşe köşe
Senden (seninle) kavlimiz kışa
Güze mi geldin Beyoğlu

eylememek üzere emr-i şerif isdar itdirmeleriyle bu veçhile tayife-i mezburenin cihet-i maaşları büküllüyle münkatı ve müteahhid oldukları mâl-i mirîlerini edâya iktidarları kalmıyup perakende ve perişan mal-i mirînin kesr-ü noksanına bâis olmaları mukarrer olmağla cemaati mezkûr ahâlisinin nizam-ı halleriyçün kemafil evvel yaylaklarına izin ve ruhsat birle emr-i şerifin sudûrunu siz ki mumaileyhumâsız arz eylediğiniz ecilden Divan-ı Hümayununda mahfuz olan ahkâm ve kuyudatı görüldükte Sivas kazası civarında Sivas İli kazasına tâbi Çakırı Memlehası dimekle mâruf memlehanın humsü Tokad Voyvodalığı aklâmından ve maada humsü dahi Sivas'ta vâki Dârürraha evkâfından iken zikrolunan Barak Türkmanı evvel baharda çıkub kaza-i mezbârda iş ve sair yaylaklara varub üç ay meks ve ekser eyyamda memlaha-i mezbûrenin kurb-ü civarına konub bir eyyam ikamet ve müruru ubûrlarında kabile-i mezbûrenin kethüdaları ve sair mukaddemâ sâdır olan emr-i şerifde isimleri mezkûr Türkman eşkiyalarıyle otuz beş senesinden kırk altı senesine gelince bigayr-i hakkın memleha-i mezbûreyi basub silâh ve besatlarıyle memleha-i mezkûre ümerasının üzerlerine hücum ve her sene ikişer bin kileden on senede yirmi bin kile milhlerin gasb ve memlehanın tahribine bâis oldukların hâs ve vakıf zabıtları iltimaslarıyle Zeyrek Zade Osman Paşa mukaddemâ Sivas mütesellimi iken mumaileyh Sivas Kadısı Seyyid Resul zide fazlühü ve Tokad Voyvodası Elhac zide kadr-ihû başka başka arz ve ilâm eylediklerine kibel-i şer'den virilân hüccet-i şer'iyye mucibince cemaati mezkûre reyâsının hilâf-ı şer'i şerif gasb-ü Gareth eyledikleri ol mikdar milh tahsil olunduktan sonra mahalli iskânları olan Rakka'ya nakl-ü iskân olunmaları babında kırk altı senesi Şabanında Rakka valisi ve Roha kadısına hitben mufassal ve meşruh emr-i şerif verildiği mukayyed ve baş muhasebe defterlerinde dahi cemaat-i mezbûre ahâlisi sabıkâ Rakka Valisi Süleyman Paşa zamanında mahal-li iskânlarından hurûc ve Râm tarafına firar eylediklerinde mübaşir marifetiyle kaldırılıb Rakka'da mahal-li iskânlarına naklü iyvâ olunduklarını müş'ir sabıkâ Rakka Beylerbeğisi Hüseyin Paşa'nın irsal ve bâfermân-ı âli baş muhasebeye kayid etirdiği müfredat defterinde mastâr bulunmağın bu suretde siz ki mumaileyhimâsız inhanıza göre cemaat-i mezbûre yaylak-ı mezkûrdan men'olundukları takdirce teayyüşü saireleri olmadığından nâşi mağdur olacakları vâzih ve müsaade olunduğı halde hâs ve vakıf zabıtlarının iştikakları üzere fukaraya ve mal-i miriye itale-i dest-i teaddi olunacağı dahi lâhik olub ancak bu halde tarafeyni gadir ve teaddiden sıyanet muktezay-i seciyye-i nuranşerover-i mülûkânem olmağla ibtida-i emirde siz ki iskân başı ve Rakka mütesellimi mumaileyhimâsız cemaat-i mezbûre zikrolunan yaylaka mürur ve ubûrlarında ferd-i hümayâ taarruzdan keffiyed idüb kendü hallerinde mürur ve ubûr eylemek ve eğer bir ferde zarar-u hasaret idecekleri sabit ve müteayyin olur ise eyledikleri zarar-u hasaret siz ki mumaileyhimâsız kefil ve zâmun olmak üzere

ahali yedlerine kat'ıyyülmefad hüccet-i şer'ıyye virmeniz şartıyla cemaat-i mezbûrenin kelevvel yaylaklarına mürur ve ubûrlarına izin ve ruhsat virilmesini mutazammın size hitaben başka ve keyfiyetin ihbar için hâse ve vakıf ve sair yol üzerinde bulunan hükkâm ve zabıtana dahi başka evamir-i şerifem tahriri babında bilfiil reisülküttabım olan İsmail dâme mecdihû ilâm itmeğın ilâmı mucibince amel ve hareket ve hilâfından gaye:ül gaye ihtiraz ve içtinab olunmak babında ferman-ı âlişan yazılmıştır. *Fi evahir-i C 1147 M. 1734.*

Barak şifahi tarihinde bahis konusu edilen hadiselerden mühim bir kısmının bu fermandaki vukuatla yakın alâkası açık olarak görülmektedir.

Halep Türkmenlerine ait vesikalar XIX uncu asrın başlarına yakın bir zamana kadar kısmen vüzhunu kaybetmiyor. Son bir buçuk asrın vukuatı henüz bir sis içinde bulunmaktadır. Barak Şifahi Tarihinde adı geçen *Mısrılı Abbas Paşa* hakkında vesikalar susmaktadır. Yalnız bu zatın Rakka iskânından devamlı bir şekilde firar eden Türkmenlerin Anadolu'ya dağılımlarında önemli bir rol oynadığı görülmüyor. Sonraları Osmanlı Hükûmeti'nin bu mücadelelerden usanarak, Türkmenleri serbest bıraktığını biliyoruz. Bunda aşiretlerin bir türlü itaate alınamamaları rol oynadığı gibi, bir kısım Türkmen aşiretlerinin İran'a gitmelerine mâni olunmasının da tesiri olduğunu sanıyoruz (158).

Şifahi Barak Tarihinde önemli bir rol oynayan *Abbas Paşa* hakkında iki ihtimal ileri sürülmektedir. Profesör *Fuad Köprülü*'ye göre, bu *Abbas Paşa*'nın Bozok Mutasarrıfı *Cebbarzade Süleyman Bey*'in oğlu *Abbas Paşa* olması ihtimali vardır (159). Fakat, şifahi tarihte ve Baraklar arasında bu *Abbas Paşa*, hep *Mısrılı* diye geçmektedir. O halde burada Nizip muharebesi hâdiselerine kaşan *Mısrılı İbrahim Paşa*'nın oğlu *Abbas Paşa*'nın adının sarıh olarak geçtiği muhakkaktır. Fakat bu zat, olsa olsa Türkmenlerle bazı mücadelelere girmiş bulunabilir. Halbuki destanda bahis konusu edilen *Abbas Paşa*, Barakların iskânına memur edilmiştir. Belki de bu, Köprülü'nün dediği gibi, *Kadıoğlu Hüseyin Paşa* ile *Rakka Valisi Yusuf Paşa*'nın şifahi tarihte karıştırılması nev'inden bir hâdiseye mâruz kalmıştır.

Barak Şifahi Tarihinden de anlaşılacağı üzere, *Rakka, Hama, Hamus* ve diğer civar mıntakalara yerleştirilen aşiretlerin bir iskân ve göç çalkantısı içinde eridiğini ve dağıldığını görüyoruz. Bugünkü Baraklar, işgal ettikleri sahalarda eski göç destanlarını ve ıstıraplarını bir denizin uzak dalgaları gibi hâtıralarında yaşatmaktadırlar. Onlar, bugün yavaş yavaş kaybolmaya başlayan Türkmen örf ve âdatını kendilerine bir nevi din yapmışlardır. Toprağa yerleşmeleri çok güç olmuş birçok Baraklar topraklarını kaybetmişlerdir. Bir kısım

(158) Bk. *Cevdet Tarihi*, cilt XII, Sah.: 77 - 78.

(159) *Fuad Köprülü*. *Türk Halk Edebiyatı Ansiklopedisi*.

Baraklar'ın Yozgat havalisindeki köylerde oturduklarını değerli şair ve düşünür Ahmed Kudsi Tecer'den duymuştum. Bana, aynı şifahî Barak destanının onlar arasında mevcut olduğunu söyledi.

Tarihî vesikalar da bunu teyit edecek mahiyettedir. Fakat, Ahmet Kudsi Tecer'in söylediğine göre, Sivas ve Yozgat havalisindeki Türkmenler, ki bir kısmı Barak adını taşımaktadır, dinî inanç bakımından Alevî tesirine mâruz bulunmaktadır. Onlar arasında yapılacak esaslı bir tetkik, Güney Türkmenleriyle, bir kısmı Yozgat havalisinde kalan kollar arasındaki bu dinî inanç ve örf ve âdet farklarının nereden ileri geldiğini açığa çıkarmaya yardım edecektir.

Şunu da hatırdan çıkarmamak lâzımdır. Bizim Barak Türkmenleri arasında tesbit ettiğimiz destan ve göç şiirleri, bütün Türkmen kollarının müşterek malıdır. Devamlı göçler, onları ayrı ayrı muntakalara atmasına rağmen, aynı müşterek hâtıralar bütün Halep ve Yeni İl Türkmenleri arasında yaşamaktadır.

Bundan başka Birecik, Suruç ve Urfa'nın köylerinde dillerini unutmuş, Kürtçe konuşan Türkmen oymakları mevcuttur; ve yine Rakka, Ağcakale, Hama, Humus gibi muntakalarda Arap kabileleriyle devamlı münasebette bulunan birçok Türkmenlerin Türklüklerini ancak bazı tarihî hâtıraların aydınlığıyla meydana çıkarmak mürakündür. İnallı Oymağın reisi olan ve Barak Türkmenlerinin son manevî mirasçısı bulunan İdris Ağadan naklen anlatıldığına göre : İdris Ağa, Seferberlikten bir hayli önce, henüz Suriye toprakları Osmanlı İdaresinde iken *Rakka* ve *Culab* havalisindeki Türkmenleri merak etmiş. O zaman o beş yaşında imiş. Türkmenlerin destan ve şiirlerinde adı geçen muntakaları dolaşmış. Fakat, ancak ihtiyarlarının Türkçe bildiğini üzüntüyle müşaheed etmiş. Gençlerin ve bütün oymakların Türkçeyi unuttuklarını, Araplaştığını görmüş. Bugün o muntakalarda yapılacak bir tetkik, bizi bir hayli zorluklara uğratacaktır. Çünkü, birçok oymak adları dahi değişmiş bulunmaktadır. Yani ip uçlarını ancak gerek Türkmenlerde ve gerekse Araplarda çok kuvvetli olan akrabalık bağlarına bakarak çıkarmak mümkündür. Nitekim bugün Siverek civarında *Karakeçili* aşireti, tamamiyle Kürtçe konuşmaktadır. Reisi Halil Beydir. Bu zatın torunu *Halil Güley*, hâlen Siverek'in Nizar köyünde oturmaktadır.

Halep Türkmen muntakalarını çok iyi bilen ve hâlen Nizip'te ikamet eden ihtiyar Abdürrazzak Çavuştan dinlediğime göre, bugün *Karakeçili* Oymağı, reisleri de dâhil hepsi Kürtçe konuşmaktadırlar.

Şunu da işaret etmek isteriz. Burada Türkmenler hakkında vermiş olduğumuz malûmat, gerek tarihî vesikalar ve gerekse mahalli araştırmalar bakımından bir muhtıra kıymetini haizdir. Bunların çok esaslı ve devamlı mahalli araştırmalarla zenginleştirilmesi şarttır. Biz, sadece kendi şahsî imkânlarımızla elde ettiklerimizi, unutulmaya yüz tutan bir zamanda tesbit etmeye çalıştık. İleride, fırsat ve imkân buldukça, bilgilerimizi düzeltmek ve açıklamak ümidiyle şimdilik bahsi burada kapatıyoruz.

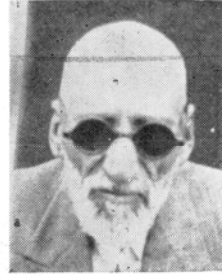

İdris İnaloğlu

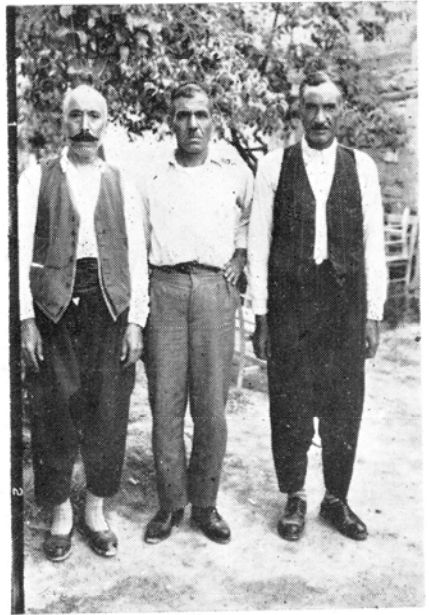
Barak Türkmenlerinin son büyük Őfahi tarihçisi idi. Kendisi İnaloğullarındandır. "Torun" ların reisi idi. 15 küsur yıl önce vefat etmiştir. Hâlâ, Baraklar arasında adı saygı ile anılır.

Torun Oymağı reislerinden İdris Ağa'nın oğlu Ahmet İnaloğlu.

İsalı Oymağının Reisi "İzan" köyünden Ahmet Ağa. Kendisi, Baraklar arasında ilk Hacca gidenlerden biridir.

Barak oymakları ileri gelenlerinden: Soldan sağa : Torun Oymağından Hasan Yıldırım 'Belkis Köyü), Kürdiler'den Sadın Bayındır (Bayındır Köyü), Halit uşaklarından Şeyh Mehmet (Refik Köyü),

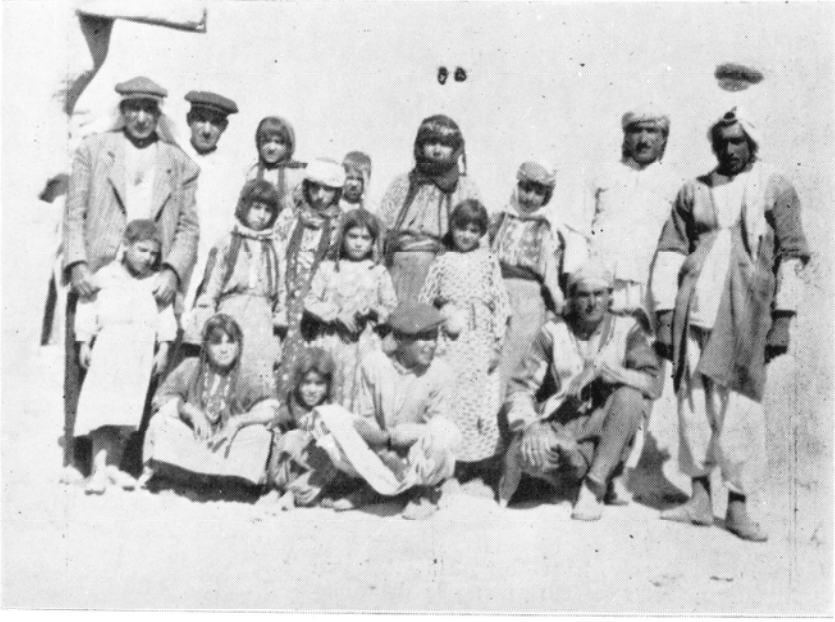

“Kürdili Oymağı”nın ileri gelenlerinden Ahmet Bozkurt, (Alaman Ahmet). Kendisi hem şair, hem de İdris Ağa'dan sonra Türkmen göç destanlarını en iyi bilenlerdendir. “Mercihamis” köyünde oturur.

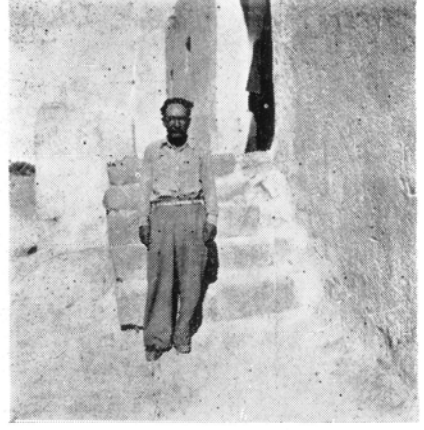
“Seydimen” köyünde Tiryakili Oymağı'ndan bir grup.

“Hasanuz” köyünde Kurdili Oymağı'ndan bir aile.

Üç Türkmen kızı.

“Tiryakili Oymağı” nın reisle-
rinden Mehmet Tiryaki.

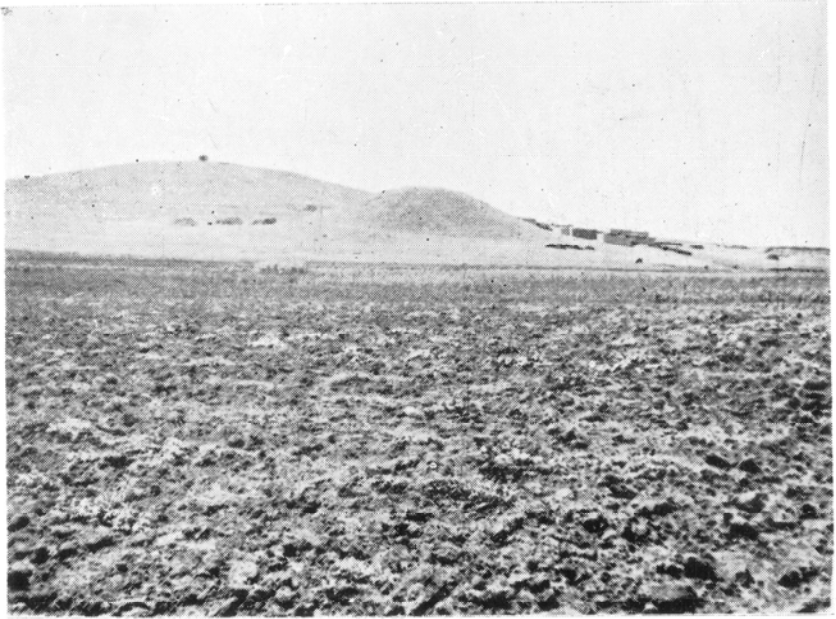
Baraklar'da harman faaliyeti
“Cercer” denilen hububatı
dövme aleti.

Türkmen kadınlarından
bir grup.

“Cercer”, tekerlekleri dişli demirden yapılmış, sap ve taneyi ayırma âletidir. Bir araba gibi üstüne binilmek suretiyle hububat dövülür.

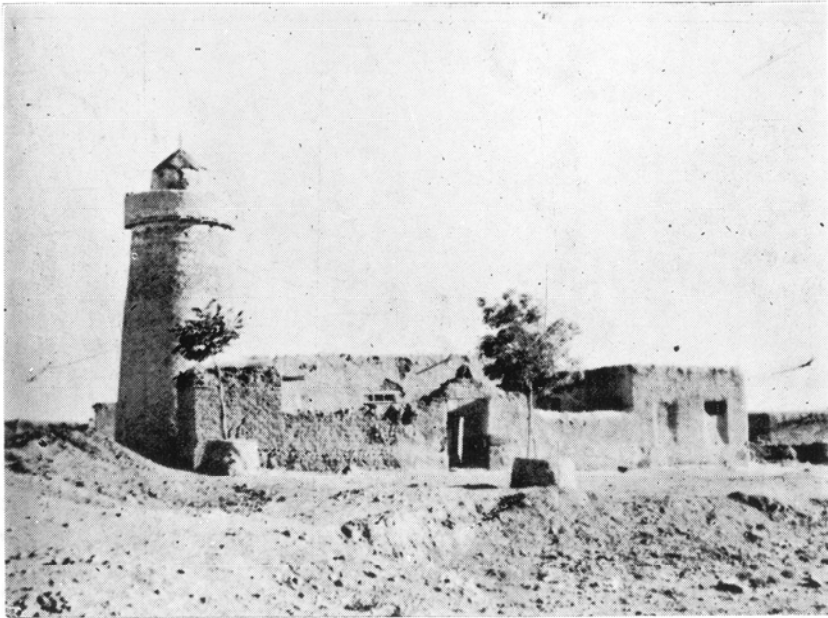
“Sarıkoç” köyünden bir manzara. Tepedeki küçük bina, Sarıkoç'un türbesidir. Eskiden Türkmenler türbeye gelir, adak adarlarmış. Bugün hiçbir mânevî tesiri yoktur.

Devebüyük'te Bozgeyikli Cemaatinden bir grup. Arkada soldan ikinci ve üçüncü, Bozgeyik dedelerinden Çilo Dede'nin akrabası ve oğludur. Bozgeyikliler, Türkmenler arasına karışmış kapalı bir dinî cemaattir.

Aşağı Güneyse köyünde Bozgeyikler'den diğer bir grup. Soldan birinci eserin müellifi yanındaki Molla Dede'nin oğlu Mehmet Bozgeyik ve kardeşleridir.

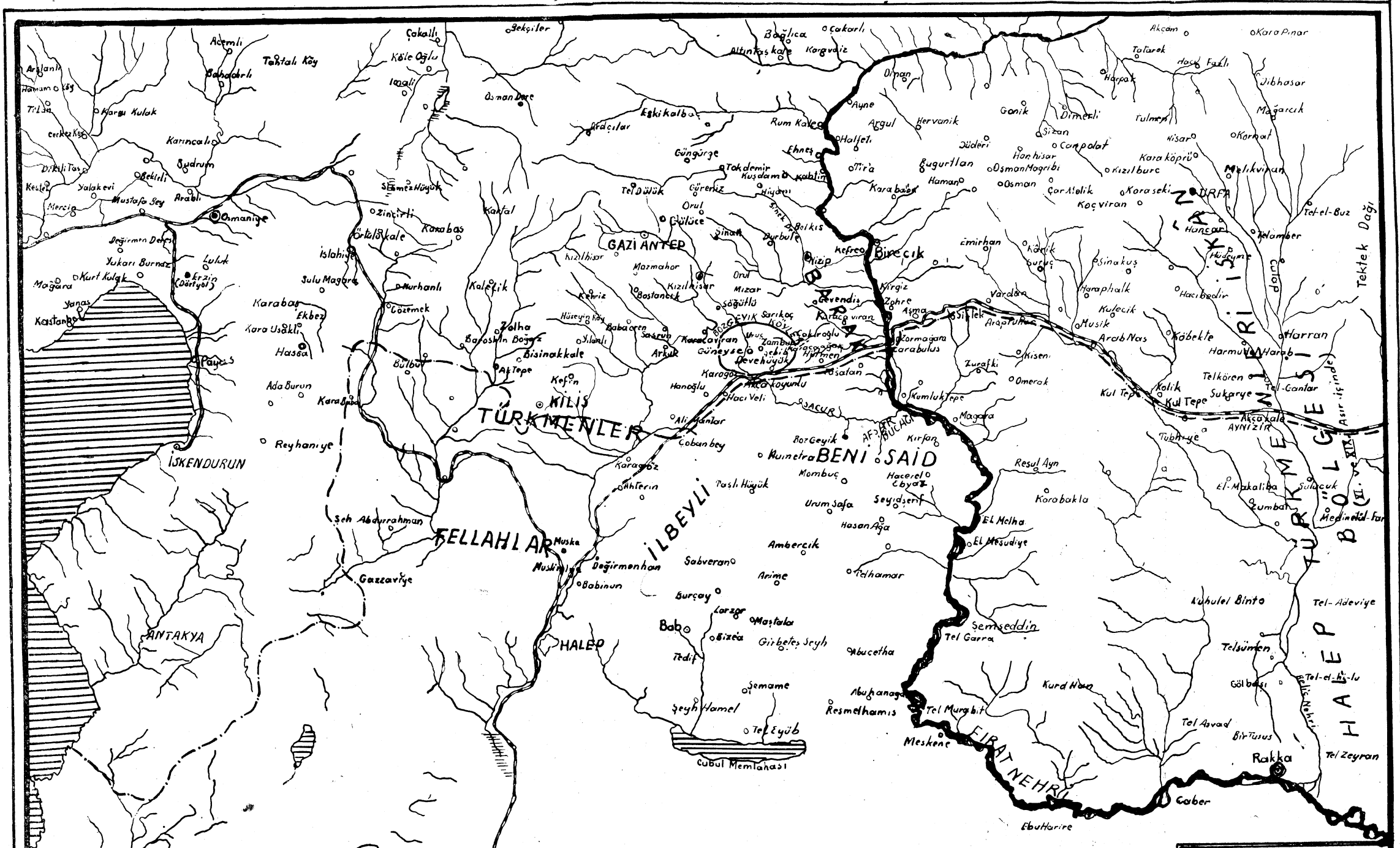

Devebüyük'te bir Bozgeyikli camii.

HALEP TÜRKMENLERİ HARİTASI

Carte des Turkmans de Halep

The map of the Halep Turks

MİYAS 1:800 000